

ХОЛМСЬКИЙ ВІСНИК

№ 3 (4) ХОЛМ

Грудень 2000 р.

Яко Материнськеє благословення дарувала еси,
Пречистая Діво, пречудную Ікону Твою
православним предкам нашим на Гору Холмську,
так і тепер, не зважаючи на безліч гріхопадінь
наших, не остав нас, о Всепітая Мати,
але пробудь любов'ю з нами до кінця віку,
і відкрий нам райські двері!

Повернення Холмської Богородиці

Це біля неї століттями мешканці Холмщини знаходили радість і втіху. Перед нею проливали сльози і висловлювали Пречистій Діві свої найприхованіші бажання. Саме вона стала символом і надією Холмської землі. Її візантійський лик і дивовижна історія були знаком культурно-релігійної приналежності цього регіону до візантійської цивілізації, східнохристиянського, православного світу та руського, українського культурного простору з центром у Києві. **Холмська ікона Богородиці...**

Вже здавалось, що втратили ми її на завжди. Адже у бурхливе ХХ століття доля Холмської ікони Матері Божої була не менш важкою і складною, як доля регіону, якого стала символом і святинєю, як доля тих, котрі молились до Богородиці словами тропаря: *дарувала еси, Пречистая Діво, пречудную Ікону Твою православним предкам нашим на Гору Холмську*. Двічі, у 1915 та 1945 роках, залишала вона *Гору Холмську* разом з тими, які віддавали їй честь. Двічі втрачали надію на її повернення, здавалось, що певно і її зустріла така-ж доля, як і багато інших святинь нашого народу, знищених, зруйнованих, профанованих у цьому страшному столітті...

Проте, сталося інакше – ми є свідками чергового **обрітіння** Холмської ікони Богородиці. Несподівано, саме напередодні празника Різдва Пресвятої Богородиці *Пречистої* – свята Холмської ікони, коли століттями холмшаки прибували до неї, виявилось, що ця велика святиня збереглась... Виявилось, що зберегли її діти Холмщини...

Обрітіння відбулось у символічний рік 2000-річчя – на сумерку важкого ХХ століття і на світанку нового тисячоліття. Хоч не сталося це у Холмі, там, де було і є місце цієї ікони, проте „віднайшлась” Холмська ікона саме там, де зараз найбільше синів цієї землі – на сусідній Волині, у Луцьку. Знаменно, що сталося це напередодні великого зібрання холмшаків – III Світового Конгресу українців Холмщини і Підляшшя, котрого учасники, як одні з перших, прийшли поклонитись *Матері Холмського краю* перед Чудотворним її Холмським образом.

Ця небуденна подія сталася в самостійній українській державі, на світанку нового життя українського народу. І має вона фундаментальне значення не тільки в регіональному, холмському вимірі, але й для всього українського народу. Адже Холмська ікона Богородиці – це, мабуть, зараз найстарша збережена в Україні ікона, одна з цих святинь, яка стоїть у начал української історії, культури... Може це своєрідне нагадування сучасній Україні призабутих у совітські часи сторінок української тотожності – духовного життя, єдності всього етнокультурного простору...

Обрітіння Холмської ікони Богородиці – це чудо злам тисячоліть. Це Боже благословення і укріплення для українського народу, для Холмщини, для всіх синів і мешканців цієї землі. Це вислухання молитви: *так і тепер, не зважаючи на безліч гріхопадінь наших, не остав нас, о Всепітая Мати, але пробудь любов'ю з нами до кінця віку, і відкрий нам райські двері!*

Літописець

ВІДЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПИЛИПА ПИЛИПЧУКА ТА АНТОНА ВАСИЛЬЧУКА У ХОЛМІ

Пам'яті українських державотворців

30 серпня 2000 р. стало днем відродження української національної пам'яті Холма. У цьому місті були проведені скорботні урочистості, присвячені пам'яті двох видатних українських діячів, які вічний спочинок знайшли саме у Холмі: Пилипа Пилипчука – прем'єр-міністра екзильного уряду УНР та Антона Васильчука – лідера українського життя Холмщини міжвоєнного періоду.

Саме 30 серпня ц.р. випала 60-а річниця смерті П. Пилипчука. Його могила на Холмській горі є для місцевої української громади вагомим знаком української присутності. Проте у громадській свідомості більшості мешканців цього міста факт, що спочиває тут прем'єр-міністр України, майже не існує. Нагодою для нагадування всій громадськості про цю постать став ювілей 60-річчя смерті П. Пилипчука. Цього року випала також інша річниця – 65-річчя смерті однієї з найвидатніших постатей українського життя Холмщини ХХ ст. – А. Васильчука, відтак у програму відзначень включено вшанування і його. Організаторами урочистостей були: редакція „Холмського Вісника”, холмська православна парафія св. Іоана Богослова та Товариство догляду за могилами українських вояків у Люблині.

Панахида над могилою Пилипа Пилипчука на Холмській горі.

ГРИГОРІЙ КУПІЯНОВИЧ

продовження на стр. 2

ВІДЗНАЧЕННЯ ПАМ'ЯТІ ПИЛИПА ПИЛИПЧУКА ТА АНТОНА ВАСИЛЬЧУКА У ХОЛМІ

Пам'яті українських державотворців

продовження зі стр. 1

Урочистості почалися на кладовищі при вулиці Львівській, де у родинному гробівці похований Антін Васильчук. Панахиду над могилою родини **Васильчуків** відслужив настоятель холмської православної парафії **о. прот. Іван Лукашук**, співав Молодіжний хор **Перемисько-Новосанчівської православної єпархії**. Після слова **о. І. Лукашука** покладено на могилі вінки від української громадськості Холмщини, а також від властей міста Холма.

ГРИГОРІЙ КУПРІЯНОВИЧ

Панахиду над могилою Антона Васильчука на кладовищі при вул. Львівській править **о. прот. Іван Лукашук**.

Урочистості продовжувалися в холмській церкві св. Іоана Богослова. **Православний єпископ Люблинський і Холмський Авель**, у співслужінні **о. І. Лукашука** та **о. Івана Кота**, відслужив тут урочисту панахиду за душі **П. Пилипчука** та **А. Васильчука**. Богослужіння прикрашав своїм співом Молодіжний хор **Перемисько-новосанчівської єпархії** під диригуванням **Маріанни Ярої**. У своєму архипастирському слові **владика Авель** підкреслив, що кожний народ вшановує пам'ять своїх героїв і провідників, а серед знаменитих синів українського народу своє місце зайняли також ті два політики, прах яких покоїться у Холмі.

З церкви св. Іоана Богослова учасники урочистостей перейшли на Холмську гору, на місце вічного спочинку **П. Пилипчука**. Зараз місцеве православне кладовище є власністю Католицької Церкви і, хоч в половині 80-х років було відновлене старанням Комісії охорони пам'яток церковного

Пилип Пилипчук (1869-1940) – український державний діяч, прем'єр-міністр екзильного уряду УНР (1921-1922), інженер, доцент теоретичної механіки. Народився на Волині. Закінчив Петербурзький інститут шляхів. Активний учасник українського національного руху перед першою світовою війною, співзасновник Українського Інформаційного Бюро в Санкт-Петербурзі (1905). З 1917 р. викладач Київського політехнічного інституту. У роки Української Революції біля витоків української державності: один з лідерів Української Народно-Республіканської Партії, міністр шляхів в уряді УНР, голова Української Дипломатичної Місії, яка вела українсько-польські мирні переговори (1919). Після невдачі визвольних змагань опинився на території Польщі: заступник голови екзильного парламенту – Ради Республіки (1921), співзасновник Українського Центрального Комітету в Польщі (1921), викладач Української таємної політехніки у Львові (1922-1925). З 1926 р. жив у Луцьку, активний в українському громадському житті, м. ін., засновник і довголітній голова Товариства ім. Лесі Українки. У 1939 р. переїхав до Холма, де і помер.

мистецтва (д-ра Богдана Мартинюка), далі нищіє, оскільки теперішній власник не цікавиться його станом. Ще декілька днів перед урочистостями кладовище, де знаходиться могила прем'єр-міністра, було повністю заросле зіллям і кущами. Старанням горсточки парафіян холмської церкви вдалось впорядкувати хоч ту частину цвинтаря, де мали відбутись урочистості. Дуже приємною несподіванкою було те, що напередодні святкування територію цілого кладовища впорядковано старанням властей міста Холма.

ГРИГОРІЙ КУПРІЯНОВИЧ

Урочисту панахиду за душі **Пилипа Пилипчука** та **Антоніа Васильчука** очолює **єпископ Люблинський і Холмський Авель**.

Літню над могилою прем'єр-міністра екзильного уряду УНР П. Пилипчука відслужив **о. І. Лукашук** у супроводі сянницького хору. Після богослужіння покладено вінки: від української громадськості Холмщини, властей міста Холма, люблинського воєводи та властей Волинської області. Згодом були офіційні промови і привітання. Першим голос забрав **д-р Григорій Купріянович** – головний редактор „Холмського Вісника” і голова Товариства догляду за могилами українських воєв'язів у Люблині. Далі виступали: представник України – **Василь Ворон** від Державної адміністрації Волинської області, представник Люблинського воєводи – директор Відділення громадянських справ Воєвідського управління **Юзеф Ружанський**, віце-президент міста Холма **Зигмунт Гардзінський** та представник місцевої римо-католицької парафії **о. Гжегож Драус**.

Антін Васильчук (1885-1935) – український державний і громадський діяч, лідер українського національного життя Холмщини 20-х років, видавець, кооперативний діяч, агроном. Народився в Холмі в міщанській родині. Під час навчання у Холмській Духовній Семінарії – член Української Громади. Навчався в Київському політехнічному інституті, Інституті рільництва і лісництва в Пулавах та в Німеччині. За освітою інженер-рільник та хімік. У роки Української Революції один зі співпрацівників **Симона Петлюри**, співорганізатор Українського Військового Комітету, член Центральної Ради, міністр-уповноважений уряду УНР до справ репатріації населення. Після повернення до Холма (1918/1919) організував початки українського національного життя на Холмщині: засновник Українського Добровичного Комітету у Холмі, згодом Товариства „Рідна Хата” (1919), засновник і видавець першої української газети на Холмщині „Наше Життя” (1920). Посол до польського Союзу (1923-1927), перший голова Української Парламентарної Репрезентації. Організатор українського культурно-освітнього та кооперативного руху на Холмщині.

Завершенням скорботних святкувань був **Вечір пам'яті Пилипа Пилипчука**. Ця частина урочистостей проходила у Дзеркальному залі, одному з найбільш репрезентативних приміщень Холмського будинку культури. Зібраних гостей і учасників святкувань привітав офіційно д-р Г. Купріянович. Він підкреслив вагомість події, коли нагадується призабуті сторінки історії Холма. Зі словом до присутніх звернувся також віце-президент міста Холма З. Гардзінський. Він зазначив, що ця подія є суттєвою для збереження спадщини міста Холма. Заявив також про відкритість властей Холма на заходи, які нагадують багатокультурність міста.

Вечір пам'яті Пилипа Пилипчука в Холмському будинку культури.

В науковій частині вечора виголошено три доповіді. Послаті вшановуваних українських діячів-політиків представляли доповіді д-ра **Олександра Колянчука** (Пилип Пилипчук (1869-1940) та його роль в українській революції) та д-ра Г. Купріяновича (Антін Васильчук (1885-1935) – визначний український політик та громадський і економічний діяч Холмщини). У третій доповіді про цікавий епізод війни 1920 р., якої річниця випала саме цього року, говорив д-р **Омельян Вішка** (Оборона Замостя 6-ою Стрілецькою Дивізією Армії УНР в серпні 1920 р.). Всі доповіді були виголошені частково українською, частково польською мовами.

В наступній частині до зібраних звернувся гість святкувань – посол до польського Сейму **Ян Біра**, який є головою Польсько-української депутатської групи. Також від імені іншого члена польського парламенту – посла **Пйотра Міщука**, який був присутній на урочистостях, Я. Біра висловив думку, що такі урочистості є потрібними і сприяють побудові добрих польсько-українських взаємовідносин. Учасникам холмських святкувань надійшли два листи. З Канцелярії Голови Кабінету Міністрів РП – від імені прем'єр-міністра Польщі Єжи Бузека написав його радник Ян М. Малькєвіч. Учасників святкувань привітав також листом голова Люблинського воєвідського сеймику Марек Тенча.

На завершення Вечора пам'яті відбувся концерт української музики. Молодіжний хор Перемисько-Новосанцівської єпархії під диригуванням М. Ярої виконав літургійні твори українських композиторів, а також пісню на слова попереднього архипастира Холмщини – митрополита Іларіона. З концертом співаної поезії виступив також відомий український бард із сусіднього Володимира-Волинського **Сергій Шишкін**, а свої поетичні твори зачитав поет і історик **Ігор Павлюк**.

Холмські урочистості не мали багатьох учасників, але – крім нечисленної місцевої української громадськості – прибули цього дня до Холма взяти в них участь гості з Володави, Люблина, Перемишля, Гурова. Святкування мали також від-

Збереження пам'яті

Відзначення 60-ої річниці смерті Пилипа Пилипчука та 65-річчя смерті Антона Васильчука були в першу чергу виконанням національного обов'язку вшанування провідників свого народу. Були також спробою збереження пам'яті про ті визначні постаті української історії, котрі на віки зв'язані з Холмом, адже саме тут знайшли вічний спочинок.

Холм займає помітне місце в історії українського народу. Можна вказати багато постатей, подій з його минулого, які належало б достойно вшанувати. Нечисленна місцева громада, при підтримці тих, хто вважає це необхідним, старається наскільки може зберігати національну пам'ять. Особливе місце в цій пам'яті займає саме П. Пилипчук, адже він прем'єр-міністр України і спочиває в так символічному місці як Холмська гора. Його могилою місцеві українці піклуються, а кожного року в Провідну неділю правиться над нею панахида.

Прикро, що збереження і вшанування української історичної пам'яті не завжди є в колі особливої уваги українських державних чинників і не знаходить систематичної підтримки з їх боку. Сумно, що ці серпневі відзначення пам'яті прем'єр-міністра України, зроблені великим зусиллям нечисленної горсточки людей, які були спробою „піднести” цю пам'ять на вищий, публічний рівень, не викликали жодного зацікавлення з боку державних українських чинників у Варшаві чи Києві. Тішить, що Україна взагалі була присутньою на цих святкуваннях, завдяки заходам Василя Ворона з Волинської облдержадміністрації. Парадоксально, з більшою повагою віднеслись до цих відзначень пам'яті українського державного мужа польські власті, ніж українські...

Історична пам'ять є важливим елементом національної тотожності. Народ, держава, які втрачають пам'ять, приречені на зникнення. Не можна жити лише минулим, але неможливо бути рівним в сім'ї народів без пам'яті свого минулого.

Григорій Купріянович

Концерт української музики у виконанні Молодіжного хору Перемисько-Новосанцівської єпархії під диригуванням Маріанни Ярої.

гук у регіональних засобах масової інформації. Варто згадати, що святкування відбулись завдяки фінансовій підтримці Міського управління в Холмі та пожертвам приватних осіб.

Відзначення з нагоди 60-річчя з дня смерті прем'єр-міністра екзильного уряду Української Народної Республіки Пилипа Пилипчука стали важливим внеском у відродження української національної традиції Холма. Нагадали призабуті сторінки міста і регіону, нагадали важливі, але досі мало присутні в громадській свідомості постаті української історії.

Андрій Артем'юк

УВІКОВІЧЕННЯ ВОЯКІВ УПА

Могили в Шиховичах

В неділю, 11 червня ц. р., в селі Шиховичі, що біля Грубешова, відбулись скорботні богослужіння та посвячення цвинтаря воїнів Української Повстанської Армії, які загинули в сорокових роках на Холмській землі. Ці торжества ще раз пригадали нам події, які в часи Другої світової війни і після неї відбувались на Холмщині.

Благородна ідея увіковічнення у Шиховичах полеглих партизанів УПА зродилась у депортованих на Волинь холмщаків восени 1992 р. Саме тут, у Шиховичах, у різні роки поховано кілька десятків вояків УПА. Шиховичі можуть бути також символом Голгофи Холмщини. Настоятель місцевої парафії дня 14 березня 1944 р. писав у своєму звіті: *10.3.1944 р. о год. 2.30 бандитами (бандитами) було спалено село Шиховичі, а разом всі церковні будинки, шафи з книжками, документи з церковними речами. Вбито біля 200 людей і всі вони валяються на згарищах до сьогодні (14.3.1944). Ходив я з людьми з Космова до Шихович поховати вбитих, але бандити (бойовики) не дають, кожного разу стріляють. Вчора, я ще раз ходив до Шихович і бачив трупи почали їсти свині, які ходять голодні на згарищах. Багато людей перейшло Буг, так що можна вважати, що парохія Шиховичі не існує.*

Практичні заходи про дозвіл відновити цвинтар почались весною 1993 р. Спочатку писали і їздили до Воєвідського управління в Замості, потім також до Анджея Пжевозьніки, який є секретарем Ради охорони пам'яті боротьби і мучеництва у Варшаві. Розпочалась чиновницька тяганина, безліч навмисних бюрократичних перепон, передовсім з боку А. Пжевозьніки, як кажуть ті, що проводили ці заходи. Назбиралась груба папка документів. Остаточна згода прийшла лише восени 1999 р., після семи років особливих заходів.

Роботи при відбудові цвинтаря почались у 2000 р. і тривали безперервно три місяці. За організаційну сторону заходів було відповідальне Братство Вояків УПА Волинського краю ім. полк. Кліма Савура. Волинська обласна адміністрація повністю профінансувала почин – матеріали, працю, виїзди. Підтримку роботам подавав місцевий православний священик о. Іван Кот. На

початках червня роботи закінчились – цвинтар був готовий.

По середині знаходиться могила, на якій стоїть великий хрест з тризубом. По обох боках дві плити. На одній викарбовані прізвища похоронених повстанців, серед них ім'я командира сотні „Вовки II” Євгена Корольчука, псевдо

„Дуда”. На другій – напис *Полеглим за Вільну Україну*. Перед ними 36 могил з хрестами без написів. Все – хрести, плити, могили – з гарного граніту. Отже, чудовий військовий цвинтар у повному розумінні цього слова.

На торжества прибуло майже 300 осіб. З цього біля 150 з Волині, понад 100 місцевих українців і поляків, кільканадцять холмщаків з північно-західних земель Польщі. Серед прибулих з Волині (Луцьк, Горохів, Володимир-Волинський) було 40 колишніх вояків УПА, чоловіків і жінок в військових одностроях, з воєнними хоругвами УПА, на чолі з колишнім хорунжим УПА, головою Братства Вояків УПА Волинського Краю, членом Європейського Союзу Комбатантів Другої сві-

тової війни Мелетієм Семенюком. Була також група молоді зі Спортивно-патріотичної організації „Тризуб”, декілька союзниць з Союзу українок з головою обласної управи Лідією Ганейчук, а також два хори: народно-самодіяльна капела Народного Руху України „Посвіт” з Луцька (диригент Ростислав Кушнірук) та хор Волинського товариства „Холмщина”, членами якого в основному є вихідці з Холмщини (диригент Олександр Головерса, уродженець села Вілька Тарнівська Холмського повіту). Обласну

держадміністрацію Волині представляв директор Управління внутрішньої політики М. Попович. З польського боку були присутні: вїйт гміни Мірча Лех Шопінський, солтис села Шиховичі Владислав Філянський та римо-католицький священик о. Еугеніуш Адамак.

Скорботні заходи почались виступом директора Волинського Центру Народної Творчості та голови Волинського Товариства „Холмщина” Богдана Самохваленка. Він родом із села Богородиця Грубешівського повіту, з заслуженої родини культурних і національних діячів Грубешівщини (серед них Євген Самохваленко – відомий поет). Б. Самохваленко сказав, між іншим: *Ми приїхали до тих, хто лишив по собі на завжди славу в історії України. Сьогодні*

мусимо їх згадати поіменно. Бо вони дали нам можливість мати свою мову, культуру і релігію. Вони полягли за це, щоб Україна звалась Україною, а українці українцями. Дякуємо також владі, що вона дала нам можливість прибути на це старе українське кладовище.

Після виступу Б. Самохваленка звеніли хори „Посвіт” і Товариства „Холмщина” виконали державні гімни Польщі і України та почались церковні урочистості – панахида і посвячення військових могил. З благословення єпископа люблінського і холмського Авеля її провели: **о. Анатолій Мартинюк** зі Славатич (Південне Підляшшя), **о. Микола Ходаковський** (Володава), **о. І. Кот** (Грубешів).

В проповіді о. Анатолій сказав: *Ми приїхали тут з Польщі і України, щоб помолитись за синів Церкви Православної, за тих що віддали своє молоде життя за волю України. Схиляємо голову перед їх стражданнями. Це не якась політична маніфестація, ми не хочемо пересовувати кордонів, але це наші християнський і національний обов'язок. Христос сказав, що більшої любові ніхто немає від того, хто віддає душу свою за друзів своїх.*

Помоліться і за тих, які спочивають в неосвячених переважно могилах, без християнського похорону, без хрестів на їх гробах, на многостраждальній Холмській землі, а також тих, які загинули в Явожні, Сибірі та німецьких і совітських концтаборах.

Це початок гарного звичаю відвідувати могили померлих і молитись за них. Бо хто забуває про померлих, цього забувають наступні покоління. Нехай буде так, що поляки будуть

молитись за всіх, хто спочиває на їх землі, а українці за всіх на своїй, хоча вони були колись ворогами. Нехай кладуть квіти по обох сторонах кордону.

Після слова, при церковних співах прибули хорів, о. Анатолій покрив свяченою водою головну могилу, обидві плити і кожну військову могилу окремо.

Згодом молитву за померлих прочитав римо-католицький священник, котрий сказав також: *Нехай в Бозі спочивають. Переконаний я, що вже ніколи українці і поляки не будуть зустрічатися на полі бою, а будуть жити в мирі і злагоді.* Пригадав слова папи Івана Павла II, що Церкви Православна і Католицька – це два легені, а поляки і українці є вірними цих Церков.

В дальшій частині торжества відбувся апель полеглих, який провів хорунжий УПА М. Семенюк. На його команду стали струнко колишні вояки УПА і члени організації „Тризуб”. Похилились державні і повстанські прапори. Називалися прізвища полеглих і при кожному була відповідь: *Упав на полі слави.* В своїй короткій промові хорунжий наголосив:

Під час Другої світової війни землі Польщі і України були перенасичені кров'ю наших народів. Два тоталітаризми зробили все, щоб поставити наші народи проти себе ворогами. Ми стали ненавидіти один одного тільки тому, що один називався українцем, а другий поляком. Не

маємо нині права заперечувати, що заподіяли багато злого один одному. З обох сторін були помилки і злочини. Хоча ми воювали, але, не зважаючи на це, велися переговори між УПА

і АК про замирення, які довели до спільного наступу на Грубешів 1946 р. Зараз часи змінилися. Від проголошення незалежності України ми стали рівноправними партнерами. Вперше ветерани УПА і АК подали собі руки в фізичному розумінні цього слова. Відбулось це 1992 р. в часі відкриття в Засмиках на Волині цвинтаря 27-ої Дивізії Армії Крайової. Усвідомлюючи події минулих літ, не хочемо більше робити помилок. Маючи зараз дві де-

мократичні самостійні держави, хочемо жити як добрі сусіди.

Згодом від імені присутніх на цьому заході українців з Польщі виступив редактор **Богдан Гук**. Він звернув увагу, що Холмщина перейшла велику, але маловідому трагедію, зокрема в міжвоєнний і післявоєнний час, а поки що не ведеться досліджень над її розкриттям. Висловив також жаль, що в так важливій події забракло тут, в Шиховичах, представників українських організацій з Польщі (як Об'єднання українців в Польщі, Спілка українських політв'язнів сталінського періоду) та Посольства України в Польщі. Треба також відмітити короткі виступи голови Союзу українок з Луцька Л. Ганейчук та директора Управління внутрішньої політики Волинської облдержадміністрації М. Поповича. На закінчення хори ще раз виконали гімни обох держав.

Торжества закінчилися. Лишилися могили, які будуть слідом нашої присутності на цих землях. Це документ історії. Родючий ґрунт, на якому розцвітає національна гідність і свідомість, любов до свого народу, патріотизм – це зримий зв'язок живого з минулим...

Микола Новосад

ГОЛЯ

На Антонія преподобного...

Був гарний сонячний недільний ранок 23 липня 2000 р. За годину до початку святкової Літургії перед церквою в Голі вже стояли крами і збиралися люди. У храмі було кілька осіб, ставили свічки, молилися. Під церквою люди віталися з сусідами і давно не баченими знайомими, родиною. Заходили на кладовище, щоб помолитися за душі своїх близьких, які там похоронені, засвітити свічку на їх могилі. Так починалося свято преп. Антонія Печерського в Голі...

О годині десятій почалася Божественна Літургія в голянській церкві преп. Антонія Печерського. Празничне богослужіння очолив молодий архимандрит Георгій, намісник Яблочинського ставропігійного монастиря преп. Онуфрія. На свято приїхали священники з сусідніх парафій: Володави, Кодня, Тересполя, Люблина, Кобилян, а також, звичайно, настоятель місцевої парафії митрофорний протоієрей Володимир Ходек з Хворостити. Церкву заповнили люди – старші, молодші, діти, жінки і чоловіки. Проповідь про преподобного, який прийшов зі Святої Гори

ГРИГОРІЙ КУПРІЯНОВИЧ

ікону несли також дівчата в одностроях з табору польських скаутів – гарцерів. Під церквою до народу звернувся архимандрит Георгій та о. В. Ходек, а наприкінці хор тричі проспівав *Многая лета*.

Людам, які часом здалека приїжджають тут до Голі, на рідну землю, було прикро, що в стінах своєї церкви почули так мало слова Божого рідною мовою. Приємно,

ГРИГОРІЙ КУПРІЯНОВИЧ

Афон на Київські гори, виголосив по-російськи архимандрит Георгій.

Святкове богослужіння закінчилось хресним ходом, який виглядав дуже мальовничо. Хрест і хоругви несли чоловіки одягнені у вишивані сорочки та шаровари, за ними жінки в українському народному одязі несли ікони,

що хоч о. Володимир не забув про своїх парафіян і звернувся до них по-українськи.

Після служби під церквою далі гамір, люди говорять, діляться своїми враженнями. Групки людей вітаються, прощаються, коротко хочуть дізнатися про себе якнайбільше. Діти вже біжать на вулицю, де стоять крами. Хочуть подивитися нові іграшки, може вдасться намовити батьків купити їх...

Всі помаленьку переходять в сторону скансену Аліни і Тадея Карабовичів, де починається *Голянський яр-*

ГРИГОРІЙ КУПРІЯНОВИЧ

марок 2000. На сцені з піску вже виступає ансамбль „Любава” з Любомля на Україні. Старші люди посідали на лавочках, ті, для кого забракло місця, стоять неподалік. Це все відбувається поруч старої хати, в якій можна побачити, як у минулому жили люди на цій землі. Діти біжать вже до вітряка, що за хатою. Там можна поїздити на конях. У самому вітряку експонуються художні виставки.

В цей час на сцену виходять інші ансамблі, це переважно польські співочі групи з навколишніх сіл. Організований Товариством любителів скансену матеріальної культури Холмщини і Підляшшя *Ярмарок* вже в розпалі. Слухаючи музику можна придбати мальовані пташки з дерева, які майже готові до лету, солом'яні іграшки, є також гуцульська кераміка та мальоване каміння.

Під старою яблунею стоїть група людей. Щоб побачити, що там діється, треба заглянути через голови, а там ... виробляють горщики з глини. Коли хтось бажає, може сам поспробувати зробити горшок. На це все дивляться різьби з дерева, що стоять у дверях до хати. На подвір'ї скансену ще один таємничий будинок. Можна там подивитися знаряддя, яке вживали місцеві українські селяни в минулому. В дверях будинку молодий хлопець продає картини, а поруч можна купити сухі квіти.

Проте минають години, вже щораз менше людей на подвір'ї скансену. Виступає передостанній ансамбль – із сусіднього Старого Бруса. Неподалік на колодязі можна ще купити листівки, платівки з музикою, книжки, часописи (також і українські). Останніми на сцені з'являються молоді люди, що показують своє розуміння нового в музиці. Можна там почути і українське слово.

Люди розходяться, у когось в руках ще задзвенів маленький гуцульський дзвіночок. Порожньою стає також сцена, зникають і дерев'яні птахи, і солом'яні бички. В скансені і довкола церкви залягає тиша. Празник київського подвижника, преподобного Антонія і *Голянський ярмарок 2000* закінчилися...

Марія Купріянович

На Петра і Павла в Тарногороді

В мальовничій південно-східній частині Холмщини, в країні швидких річок і старих лісів знаходиться Тарногородська православна парафія. Ще зовсім недавно православ'я жило і розвивалося в цих місцях на повну силу. На жаль, там, де кількадесят років тому було 13 церков, сьогодні функціонує тільки одна – в Тарногороді. Об'єднує вона 80 родин, близько 220 осіб, котрі на недільні богослужіння з'їжджаються з досить віддалених поселень.

Але православні християни Тарногороду не забувають свою віру, навчають дітей (недільні уроки Закону Божого відвідує понад 40 учнів) та самі беруть активну участь у релігійному і суспільному житті. В останні роки здійснено багато праць для відновлення і ремонту церкви. Весною розпочалася будова парафіяльного приміщення для дітей і молоді. Щороку представники Тарногородської парафії відвідують святі для православ'я місця – св. Гору Грабарку та монастир преп. Онуфрія Великого в Яблочині.

Нещодавно в місцевій церкві відбулися урочистості на честь нещодавно

проголошеного святим преподобного Леонтія (Стасевича). Цей святий народився і дитячі роки провів власне в тих місцях. Святий отець Леонтій, великий син Землі Тарногородської, тут зростав, навчався, набирив сили і віри на цілий свій тяжкий життєвий шлях.

А 29 червня 2000 р. традиційно відбулося в Тарногороді свято на честь св. апостолів Петра і Павла. В святковому богослужінні взяв участь єпископ люблінський і холмський Амель, а також духовенство Люблінсько-Холмської та сусідньої Перемисько-Новосанцівської єпархій. Свято закінчилося хресним ходом довкола церкви.

Стало традицією, що ввечері цього дня молодь парафії, а також гості збираються біля палаючого вогнища на березі річки Танви, щоб поспілкуватися, нав'язати нові контакти, поділитися цікавою інформацією. Традицію дотримали і в цьому році. А всіх бажаючих, зацікавлених сердечно запрошуємо 29 червня наступного року на парафіяльне свято св. апостолів Петра і Павла в Тарногороді.

Наталія Киц

Проща на св. Гору Грабарку

Вже шість років існує традиція, що напередодні свята Преображення Господнього з Люблінсько-Холмської єпархії йде проща на Святу Гору Грабарку. Св. Гора знаходиться за Бугом, на території Північного Підляшшя, де проживає українськомовне православне населення. Це місце відоме зціленнями вже з початку XVIII ст., з цього часу люди приходять туди з хрестами: з проханням чи подякою. Тому Гору Грабарку називають часом „горою хрестів”. Проте до половини XX ст. вона мала лише місцеве значення.

Роль Святої Гори Грабарки зростає в другій половині нашого століття. Спричиняється до цього заснування там в 1947 р. жіночого монастиря свв. Марфи і Марії (довгі роки єдиного жіночого православного монастиря в Польщі), а також факт, що після виселень українського населення Холмщини до СРСР та на західні і північні землі Польщі, саме цей регіон став найбільшим скупченням православних у державі. Зараз Свята Гора Грабарка

– це найважливіше православне місце культу на території польської держави, а на свято Преображення Господнього прибувають тут кожного року десятки тисяч прочан.

Цьогорічна, вже сьома, проща на Святу Гору Грабарку починалася у селі Заболоття на Південному Підляшші (досі виходила вона з Яблочинського монастиря). Проща почалася 14 серпня 2000 р., в свято св. мучеників Маковейських, урочистим богослужінням у місцевій Свято-Успенській церкві. Богослужіння очолив і поблагословив прочан на дорогу владика Амель.

В цьогорічній прощі йшло майже 100 осіб, переважно молодих вірних Люблінсько-Холмської єпархії, була серед них також православна молодь з Холмщини. З прочанами всю дорогу йшли також священики – о. прот. Іван Кулик з Заболоття (головний організатор прощі) і о. прот. Ярослав Лось з Тересполья. Проща йшла по трасі: Заболоття-Загорів-Київце-Павлів-Мельник-Грабарка. (к)

ГРУБЕШІВ-ТУРКОВИЧІ

Величне Турковицьке свято

Знову у церковному календарі Холмщини 15 липня є днем, коли *до Туркович спішиєть народ*. Після відновлення у 1999 р. традиції відзначати це свято у самих Турковичах, воно має вже не тільки символічний вимір. З кожним роком Турковицьке свято набирає все більш величавого характеру, звичайно, величавого, наскільки це можливо в існуючих умовах, коли на Холмщині майже вже не залишилось православних українців. Цього року на відзначення Турковицького свята на Холмщині, мабуть, вперше в післявоєнний час, прибуло кілька православних ієрархів.

Урочистості почалися увечері 14 липня 2000 р. у грубешівській Успенській церкві Всенічним Бдінням, яке очолили єпископ люблінський і холмський Авель, єпископ володимирський і ковельський

Симеон, єпископ гайнівський Мирон та єпископ білостоцький і гданський Яків. Вночі в місцевій церкві служилися богослужіння.

Наступного дня, 15 липня, святкову Літургію відправили

Завершення святкувань перед Успенською церквою Грубешова.

владики Авель, Симеон і Яків у співслужінні численного духовенства з Холмщини, Волині, Підляшшя. Після Літургії всі подалися до Туркович, де з хресним ходом пішли до криниці, у якій було посвячено воду. Потім відслужено молебень біля хреста, що стоїть на ділянці, яку повернули Православній Церкві.

Цього року Турковицьке свято зібрало особливо багато людей. Прибули прочани холмщаки з усіх-усюд: Львова, Рівного, Миколаївщини, Криму, Одещини, Київщини, Слобожанщини та, звичайно, Волині. Прибула також численна група паломників з Володими-

ра-Волинського. Не бракувало прочан з цілої Холмщини і сусіднього Підляшшя.

Варто нагадати, що від кількох років свято Турковицької ікони Божої Матері відзначається урочисто також у Яблонинському Свято-Онуфрієвському монастирі, де поки що постійно перебуває копія Турковицької ікони, збережена з міжвоєнного періоду. Цього року святкування, що відбулися там 15-16 липня, очолив першоепарх Православної Церкви в Польщі митрополит Сава. Свято Турковицької ікони збирає також холмщаків у різних містах України.

Г.К.

Хресний хід на території колишнього монастиря у Турковичах.

Український поет з Холмщини - представником літературних середовищ Люблинського воєвідства

На звітно-виборчому з'їзді Люблинського відділення Спілки польських літераторів (Związek Literatów Polskich) 10 травня 2000 р. одним із семи делегатів від письменників Люблинського воєвідства на загальнокрайовий з'їзд обрано українського поета з Холмщини Тадея Карабовича.

Т. Карабович є членом Спілки польських літераторів з 1990 р. Видав кільканадцять збірок поезії, займається також перекладацькою роботою. Постійно живе у с. Голя на Володавщині. Крім літературної праці, викладає на Кафедрі української філології Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні (має наукове звання доктора), а також веде спільно з дружиною скансен матеріальної культури Холмщини і Підляшшя в Голі.

На загальнокрайовому з'їзді Спілки, який відбувся у Варшаві 1 червня ц.р., Т. Карабович брав, м. ін., участь у дискусії – говорив про українське літературне життя в Польщі. (іл)

„Лемківська Ватра” — ми також там були Тарногородська молодь у Ждині

21-23 липня 2000 р. в горах Карпатах біля Горлиць відбулося свято лемківської культури „Лемківська Ватра”. Традиційно довкола вогнища зустрічається молодь і старші не тільки з території Польщі, але й з-за кордону. Ці три дні гори шумлять – співають, веселяться, бавляться до самого ранку, не зважаючи на погоду, котра і в цьому році традиційно рясно поливала дощем.

Молодь з Тарногородської парафії активно брала участь у цих святах – веселилися, співали, знайомилися і спілкувалися з ровесниками. Не бракувало смішних і кумедних ситуацій, прогулянок по горах і спільного співання біля вогнища. А коли повернулися до рідних осель – розповідям не було кінця.

Що ж, веселитись – це право молоді. Так, нехай живе „Ватра”, літо і рідна пісня!

Наталія Киц

Пречиста року ювілею 2000-річчя

Як кожного року, так і в рік ювілею 2000-річчя, 20-21 вересня у Холмі зібралися вірні на найбільшому святі Холмщини в честь Різдва Пресвятої Богородиці – *Пречистої*. Святкові богослужіння очолив архипастир Холмщини і Підляшшя єпископ Авель. На святі зібралися вірні з Холмщини, але прибули також прочани з Володимира-Волинського (з двома священиками), численна група холмщаків з різних областей України, організована Всеукраїнською громадською організацією „Конгрес українців Холмщини і Підляшшя”.

Наприкінці богослужіння доїхали до Холма учасники III Світового Конгресу українців Холмщини і Підляшшя, який відбувався напередодні свята в Луцьку на Волині. У кількасотособовій групі були члени Товариства „Холм-

щина” з Волині, але також і інших осередків цієї організації. Привезли вони до Холма радісну вістку про віднайдення найбільшої святині Холмщини – Холмської ікони Богородиці, якої свято відмічається саме 21 вересня. Пополудні ансамблі холмщаків, які прибули з Луцька, дали невеличкий концерт на холмському „дептаку”. (хх)

Свято в Сільці

7 серпня ц. р. в Сільці, невеликому селі біля Холма, як кожного року відзначено празник Успіння св. праведної Анни. Відслужено там святкову Літургію, яку правив настоятель Холмської православної парафії о. прот. Іван Лукашук. Після Літургії традиційно урочисто посвячено воду у місцевому джерельці.

У святочному богослужінні взяло участь біля 50 осіб. Був також присутній місцевий римо-католицький священик. Найбільша група прочан (б. 35 осіб) прибула з Холма. Вийшла вона звідти після молебню, відслуженого о год. 10 в холмській церкві.

За інформацією

Р. Вашкевича записала Є.Д.

Представники українців регіону на зустрічі з Уповноваженим у справах громадянських прав

22 листопада 2000 р. увечері в світлиці православної парафії в Люблині відбулась зустріч представників української громадськості Люблинського воєводства з Уповноваженим у справах громадянських прав (Rzecznik Praw Obywatelskich) проф. Анджеем Цолем. Уповноважений у справах громадянських прав (за міжнародною термінологією *ombudsman*) є державною установою, яка займається в Польщі захистом громадянських прав людей, зокрема, коли вони порушені державними установами, і має право у таких ситуаціях втручатися.

Ініціатива зустрічі вийшла з боку Уповноваженого. Була це одна з перших його зустрічей з представниками української громади в країні. Українську громадськість регіону представляли: д-р Люба Більчук, родом з села Хворостита на Володавині, активна діячка української громади Люблина, Степан Бабкевич – український діяч з Володави, д-р Григорій Купріянович – головний редактор „Холмського Вісника” і голова Товариства догляду за могилами українських вояків у Люблині, проф. Михайло Лесів – довголітній керівник Кафедри української філології Університету Марії Кюрі-Склодовської та Андрій Артем'юк – голова Братства Православної Молоді в Люблині і заступник го-

лови Товариства догляду за могилами українських вояків у Люблині.

Г. Купріянович, який повів зустріч, представив ситуацію української громадськості регіону, яка в основному проживає на Південному Підляшші та Холмщині, а також в Люблині. В ході розмови вказано на різні форми активності українців у регіоні, їх досягнення та проблеми. Крім позитивних проявів співіснування українців і поляків, вказано також проблеми та конфліктні ситуації. Згадано, наприклад: питання освіти, присутності в засобах масової інформації, не зауваження державними установами факту багатонаціональності регіону, проблеми вшанування пам'яток української національної традиції (Холмська гора, українські некрополії тощо), а також факт неприхильного ставлення з боку частини польського суспільства до українців.

Хоч зустріч була короткою і не висловлено всіх проблем, які турбують українців регіону, проте вона дала нагоду Уповноваженому проф. А. Цольові пізнати відчуття українців і їх оцінку дотримування громадянських прав. Добре, щоб зацікавлення проблемами меншин з боку державних урядовців було постійним і стало однією з основ нормальних відносин між більшістю і меншинами.

Андрій Артем'юк

Комісія для підготовки прославлення Холмських мучеників

Рішенням Священного Собору Єпископів Автокефальної Православної Церкви в Польщі 30 жовтня 2000 р. створено Комісію для підготовки прославлення осіб, котрі віддали життя за святу православну віру на території сучасної Люблинсько-Холмської єпархії, тобто на Холмщині та Південному Підляшші.

До складу Комісії увійшли: архієпископ лодзький і познанський Симон – голова, єпископ люблинський і холмський Авель, о. митр. прот. Іван Збіровський (Вроцлав), о. митр. прот. канд. богосл. Віталій Чижевський (Кентшин), о. прот. Іван Лукашук (Холм), о. прот. Андрій Лось (Люблин), о. прот. Віталій Харкевич (Замость), д-р Григорій Купріянович (Люблин), Анатоль Панько (Білосток), д-р Олександр Колячук (Перемишль), Микола Новосад (Перемишль), проф. Лев Слованський (Варшава), Йосип Тиханович (Білгорай). (цх)

Новини з Холмщини

„Дні крокодила”

над Білим озером біля Володави

Минулого року в околицях Володави пішла чутка, що недалеко Білого озера бачили крокодила. Шукали його поліція, пожежники, військо. Проте не знайшли. Залякані туристи виїжджали тоді з околиць Володави, побоюючись зустрічі з крокодилем. Про крокодила під Володавою писала навіть закордонна преса, але ... самого крокодила вже ніхто не бачив.

Цього року для збільшення туристської атракційності околиць Володави вирішено організувати над Білим озером „Дні крокодила”. Відбулися вони 22-23 липня ц.р. У програмі були між іншими, мандрівка „слідами крокодила”, концерти, ярмарок народних умільців, футбольний турнір за бочку пива. У вечір відбулося „полювання на крокодила”. Таким способом околиці Володави здобули нову туристську атракцію - крокодила...

Велика пожежа у Грубешеві

5 серпня увечері згоріла стара пожежницька кам'яниця в Грубешеві, у частині міста, яку називають Палестина. Була це найбільша за останні десятиліття пожежа у місті. Кам'яниця мала біля 180 років, була вписана у реєстр пам'яток старовини. У будинку жило 18 родин, були тут також магазини та кооператив інвалідів. В результаті пожежі 50 осіб втратило помешкання і майже все своє майно. Досі не відомо, яка була причина пожежі.

Семизначні номери телефонів у Грубешеві

В серпні ц.р. змінилися номери телефонів у Грубешеві і околиці. Щоб отримати новий номер, до дотеперішнього номеру телефону треба з переди додати три цифри - 696. Водночас змінився код до Грубешева, замість 0-838 буде 0-84, тобто такий самий як до Замостя.

Університетський колегіум УМКС у Білгорай

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Люблині створює зараз в менших містах регіону мережу своїх філій - колегіумів. Один з них постав у Білгорай. Тут можуть навчатися на трьохрічних студіях молоді мешканці міста і околиць, які досі мусили „за наукою” їхати до Люблина. Відкрито в Білгорай вечірні студії з таких галузей, як: інформатика, німецька філологія, культурознавство, а також заочні студії з політики та історії. З 2 жовтня почало тут навчання біля 350 студентів. Випускники колегіуму після закінчення навчання отримають звання ліценціата і матимуть можливість продовжити навчання в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Люблині для здобуття звання магістра.

Ізраїльський диплом

для володавського музею

Музей Лунчинсько-Володавського по-озер'я у Володаві дістав диплом від держави Ізраїль за діяльність задля збереження жидівської спадщини в Польщі. У володавському музеї знаходиться досить велика виставка юдаїки, має також численні видання присвячені жидівській проблематиці, а одне з його відділень знаходиться у колишній синагозі. В своїй поточній діяльності музей нагадує жидівську історію міста.

Католицький монастир в Тишівцях

У Тишівцях вже кілька років існує римо-католицький жіночий монастир ордену камедулук. Як подає місцева преса, він створений „з думкою про місію на Сході”. Спочатку в монастирі були 4 монашки, зараз 9, у цьому дві з Латвії.

Зібрав Г.К.

Саміт у Замості

Влітку ц. р., мабуть вперше в історії, на Холмщині зустрілись прем'єр-міністри Польщі і України. Зустріч голів урядів обох держав – Віктора Ющенка і Юзефа Бузека відбулась 15 липня 2000 р. в Замості. У зустрічі прийняли участь також керівники територіальної державної адміністрації з обох країн – голови облдержадміністрацій та воєводи.

Основною темою зустрічі була прикордонна співпраця між Польщею та Україною. Крім цього, порушено також питання газопроводу Росія-Польща, який на пропозицію російської сторони мав би обминати територію України, а також теми, пов'язані з входом Польщі до Європейського союзу. (пз)

Повінь у південній Холмщині

На протязі кількох останніх років липень – це місяць дощів, бур і повеней. Всі ми пам'ятаємо трагедію, яка сталася три роки тому. Рік 2000 приніс також чимало кризових ситуацій, пов'язаних з цією силою природи. Були вони відчутні і на Холмщині, зокрема в її південній частині.

На Холмщині проливні дощі були найсильніші 29 липня. На протязі доби випало 46,2 літри води на квадратний метр поверхні. Це перевищує цілу місячну норму. Стихія принесла багато небезпечних ситуацій – розлилися річки, підтоплюючи луги і поля. Втрати понесли також жителі Красноставу, Щебрешина і Білгорая.

ТАРНОГОРОД

Змагання пожежних команд

6 серпня ц. р. на стадіоні в Тарногороді відбулися щорічні змагання пожежних команд з гмін (волостей) Княжполь і Ружанець. Брало в них участь 13 груп пожежників з навколишніх селищ.

Першим завданням було подолання естафети з перешкодами, котра імітувала справжню „бойову” ситуацію. Іншою конкуренцією було групове і зігране обслуговування водяного насоса. Чимало задоволення, особливо глядачам наймолодшого віку, принесло збиття цілей струменем води. Перше місце в змаганні виборола пожежна команда з селища Майдан.

Н. К.

З берегів вийшла річка Вепр, прориваючи новозбудований вал і затоплюючи будинки і підвали в Щебрешині. Невелика річка Оса, котра пропливає через Білгорай, затопила цілий район міста. Більш як на півметра підвищився рівень води в річках Біла Лада і Чорна Лада. Осушувати будинки, викопати рови і побудувати вал з мішків з піском жителям Білгорая допомагали пожежні команди.

Дощовий липень – це не новина, запобігти і вберегтися від цього неможливо. Тому всі з надією поглядають на захмарене небо, – коли ж прийде тепло, сонячна, справжня літня погода?

Н. Киш

Академічне Замостя

У Замості – місті, яке увійшло в історію завдяки відомій Замойській академії, протягом останніх років посилено відновлюються академічні традиції. Досі можна тут було стати студентом лише Інституту Рільничих Наук – філіалу люблінської Рільничої Академії, який існує в Замості вже понад 20 років.

Дев'яності роки принесли в Польщі бурхливий розвиток різного роду приватних вищих навчальних закладів, а також стремління до відкриття філіалів державних вузів у менших містах. Ці явища помітні також у житті Замостя. Зараз, крім Інституту Рільничих Наук Рільничої Академії в Люблині (його випускники отримують звання магістра), існують в місті три інші вузи, котрі дають своїм випускникам вищу освіту – звання ліценціата (бакалавра) або магістра: Вища Школа Управління та Адміністрації, Вища Гуманітарно-Економічна Школа ім. Яна Замойського та Комплекс Іншомовних Колегіумів.

Вища Школа Управління та Адміністрації (Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji), яка існує з 1997 р., проводить навчання на трьох

факультетах: економія, адміністрація та інформатика і економетрія. Випускники цих факультетів можуть продовжити навчання на магістерських студіях. Вуз проводить також різні післядипломні студії: транскордонна туристика, управління в освіті, інформатика, публічні фінанси.

Вища Гуманітарно-Економічна Школа ім. Яна Замойського (Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna im. Jana Zamoyskiego) існує вже третій рік. Її студенти можуть навчатися на двох факультетах: економія та адміністрація, як у стаціонарній, так і заочній формах. Магістерські студії випускники ВГЕШ можуть проводити в Рільничій Академії в Кракові (економія) та в Університеті Марії Кюрі-Склодовської в Люблині (адміністрація). Цього року вуз відкриває також післядипломні дидактичні студії для вчителів.

Розвиток Замостя як академічного центру триває. Свої філіали відкривають тут вузи з інших осередків, у цьому також державні. Відтак традиції з-перед п'яти століть знайшли своє продовження. (пз)

III СВІТОВИЙ КОНГРЕС УКРАЇНЦІВ ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯШШЯ

Збудись, Холмщино, повстань...

У столиці братньої Волині, Луцьку, напередодні свята Пречистої, в днях 19-20 вересня 2000 р., зібралися холмщаки та підляшуки на Третньому Світовому Конгресі українців Холмщини і Підляшшя. Цьогорічний Конгрес відбувався під гаслом *Збудись, Холмщино, повстань!*

Після львівського (1994) та рівненського (1997) Конгресів, черга організувати зібрання синів Холмсько-Підляської землі випала на волинських холмщаків. Саме тут, на Волині, холмщаків особливо багато, адже звідси найближче до рідної Холмщини, яку прийшлося їм залишити більше як 50 років тому. Десять років існує в Луць-

ховині. Ігор Саломон, заступник начальника Управління з питань внутрішньої політики облдержадміністрації передав привітання від голови Волинської області Бориса Клімчука, а Наталя Завальна привітала холмщаків від міської організації Товариства „Просвіта”. Були також привітання з-за кордону. З листом до учасників Конгресу звернувся єпископ люблинський і холмський Амель.

Від імені редакції „Холмського Вісника” з привітаннями Конгресові виступив головний редактор часопису д-р Григорій Купріянович, який наголосив на необхідності підтримки цих нечисленних проявів українського життя на Холмщині, які ще існують. Виступив також д-р Тадей Кара-

бович, який привітав усіх від імені Об'єднання українців у Польщі та редакції „Наше Слово”.

Після закінчення офіційного відкриття учасники Конгресу подалися до Музею волинської ікони. Там з великим зворушенням поклонилися Холмській чудотворній іконі Богородиці. Була це дуже небуденна і символічна хвилина, коли вперше за десятиліття діти Холмщини так численно прийшли до Матері Холмського краю. Зворушені холмщаки проспівали пісні Богородиці.

Другого дня в програмі Конгресу була наукова конференція. Повів її викладач ВДУ доц. Микола Кучерепа. Проблема доповідей торкалась різних аспектів історії Холмщини, але в основному новітньої історії. Серед виступаючих були українські дослідники, як з України, так і з Польщі: Омелян Вішка (Торунь, Польща), Олександр Колянчук (Перемишль), Г. Купріянович (Люблин, Польща), М. Кучерепа (Луцьк), Олександр Рисак (Луцьк), Ростислав Романюк (Львів), Володимир

Кіцак (Тернопіль), Анісія Козій (Львів). Своїми спогадами поділився Степан Радичук зі Львова. Були також привітання Конгресові виголошені Йосипом Романюком від імені очоленого ним Львівського товариства „Холмщина” та від Об'єднання товариств депортованих українців.

Цього ж дня увечері відбулась художня частина Конгресу. Зі зворушливою програмою виступила родина Хоменків, яка представила українські звичаї і традиції Холмщини. В програмі брали участь члени цієї родини від бабусь по правнуків. Вселяли вони надію, що пам'ять про Холмщину, про холмські звичаї, традиції передається наступним поколінням холмщаків на Україні. Згодом з прекрасним концертом холмських пісень виступив хор Волинського товариства „Холмщина”.

Під час Конгресу у фойє університету експонувалися виставки, м. ін., виставка видань про Холмщину підготовлена обласною науковою бібліотекою. Можна було також придбати різні видання про Холмщину, у цьому і „Холмський Вісник”.

У Конгресі взяло участь кількасот холмщаків з різних областей України, хоч переважали звичайно місцеві – з Волині. З-за кордону була лише кількоособова група холмщаків і підляшуків з Польщі. Через це Конгрес, на жаль, фактично не був Світовим. Лише символічно репрезентована була на Конгресі сама Холмщина, оскільки єдиним учасником Конгресу з Холмщини був д-р Тадей Карабович з с. Голя на Володавіщині.

ку Товариство „Холмщина”, яке має також свої осередки в інших містах області. Оргкомітет цьогорічного Конгресу очолював саме голова Волинського товариства „Холмщина” Богдан Самохваленко.

Третій Конгрес українців Холмщини та Підляшшя проходив під враженням події, яка відбулась декілька днів раніше, – віднайдення Холмської ікони Божої Матері, цієї великої святині Холмського краю, яка вважалася вже втраченою. Адже саме напередодні Конгресу офіційно проголошено, що Ікона збережена холмщачкою Надією Горлицькою-Коробчук і відбулося офіційне її передання українській державі. Під час Конгресу Ікона була вже поміщена в окремому залі Музею волинської ікони.

Сам Конгрес проходив в актовому залі Волинського державного університету ім. Лесі Українки. Першого дня, 19 вересня, відбулося там урочисте відкриття Конгресу. Першим взяв слово голова оргкомітету Б. Самохваленко, який проголосив Конгрес відкритим. Особливо гарячо привітав він присутню на Конгресі Надію Горлицьку. Від імені учасників Конгресу покладено квіти біля пам'ятників Т. Шевченка, Лесі Українки та летунів УНР. Після цього були привітання учасникам Конгресу. Проректор ВДУ ім. Лесі Українки проф. Володимир Баран передав вітання від імені ректора університету проф. Івана Алексеюка, до речі, також холмщачка, родом з с. Вер-

21 вересня з самого ранку кілька автобусів з учасниками Конгресу поїхало до Холма на традиційне свято Холмщини – празник Пречистої, Різдва Пресвятої Богородиці. На жаль, довго затримані на кордоні прочани-холмщаки прибули до холмської церкви лише наприкінці святкового богослужіння. Тим не менше порадували свої душі участю у холмському святі.

Григорій Купріянович

Найважливіші заходи Волинського товариства „Холмщина” за 10 років діяльності (1990-2000)

18.11.1990. Луцьк.

Установчі збори товариства.

10.02.1991. Луцьк.

Вечір „Братаймося, єднаймося”.

14.07.1991. Луцьк.

Святкування престольного празника Турковицької Божої Матері в Хрестовоздвиженській церкві. Біля церкви була поставлена каплиця на зразок Турковицької. До церкви холмщаками була внесена копія ікони Турковицької Божої Матері, яку висвятив єпископ УАПЦ Миколай.

9.03.1991. Луцьк.

При товаристві організовано хор.

21.09.1991. Луцьк.

Святкування престольного празника Холмської Божої Матері в Хрестовоздвиженській церкві. До церкви холмщаками була внесена копія ікони Холмської Божої Матері, яку висвятив єпископ УАПЦ Миколай.

11.02.1992. Луцьк.

Вечір присвячений І. Огієнку – митрополиту Іларіону. Доповідь про І. Огієнка зробили ст. викладач педінституту ім. Лесі Українки Р. Стрілка та єпископ Миколай. Участь взяли хор собору „Оранта” і квартет будинку „Просвіта”.

21.11.1992. Луцьк.

Звітно-виборчі збори товариства.

19.12.1992. Луцьк.

Ювілейний вечір, присвячений майстрині Н. Г. Горлицькій до 70-річчя з дня народження.

3.03.1993. Луцьк.

Вечір, присвячений національному герою полковнику УНР Якову Гальчевському-Войровському, який боровся на Грубешівщині, де і загинув у 1943 р.

Червень 1993. Луцьк.

Вечір „Рідні дзвони”, присвячений пам’яті про спалені села Холмщини, про безневинні жертви, про гоніння, приниження, ополчення і винищення українців.

20-21.09.1993. Холм.

Поїздка членів товариства на святкування Пречистої Божої Матері.

5.03.1994. Луцьк.

Вечір „Кров’ю сльозяться рани Сагриня”, присвячений 50-річчю від дня знищення наших українських сіл і загибелі тисяч українців.

14.05.1994. Луцьк, Грубешів, Сагринь, Ласків.

Поїздка делегації товариства на Грубешівщину, відправлення траурної панахиди на Сагринському кладовищі, поминальної служби над тисячами українців Холмщини вбитих і закатованих лише за національну приналежність.

17-21.09.1994. Львів-Холм.

Участь делегації Волинського товариства в Світовому Конгресі українців Холмщини і Підляшшя. Виступи на Конгресі голови товариства про його роботу, науковців Волинського державного університету і хору товариства. Участь в урочистій академії до 75-ї річниці Товариства „Рідна Хата”.

17.12.1994. Луцьк.

Вечір „Як за Буг нас виганяли, очі нам сніги”. (50 років від дня депортації українців з Холмщини та Підляшшя).

Травень 1995. с. Гайове Ківерцівського району.

Голова товариства взяв участь у встановленні в селі пам’ятного хреста. Сюди 50 років тому були переселені переселенці з Холмщини і Західної Галичини.

27.05.1995. Луцьк.

Участь членів ради товариства в зустрічі на тему: *Зв’язки товариства „Україна” з членами товариств українців Польщі і Білорусії*. Представникам діаспори Польщі були вручені художні і педагогічні книжки для учнів українських шкіл і вчителів.

2.07.1995. Луцьк.

Літературно-мистецький вечір „Ми діти твої, Холмщино” в ляльковому театрі. Виконували і вели вечір виключно діти.

15.07.1995. Луцьк.

Святкування празника Турковицької Божої Матері в Хресто-Воздвиженській церкві.

15.10.1995. Луцьк-Берестечко.

Поїздка на Козацькі могили в с. Плешева біля Берестечка дітей, які брали участь у мистецькому вечорі в ляльковому театрі.

21.09.1995. Луцьк.

Святкування празника Холмської Божої Матері в Феодосіївській церкві.

10.09-2.10.1995. Луцьк-Грубешів.

Поїздка членів товариства до Грубешова і навколишніх сіл: Сагринь, Терebinь, Турковичі, Ласків, Бересть та інші. Відвідання кладовищ та відправлення панахиди по загиблих холмщаках.

30.04-05.05.1996. Луцьк.

В сім’ї холмщаків Луцька були прийняті українські діти і супроводжуючі їх дорослі з Більська Підляського.

Травень 1996. с. Гайове Ківерцівського району.

Члени ради Товариства брали участь у святкуванні річниці встановлення пам’ятного хреста.

11.08.1996. Луцьк.

Висвятили світлицю товариства. Був створений фільм про висвячення.

27-29.09.1996. Луцьк-Холм.

Святкування 130-річчя від дня народження Михайла Грушевського. Ювілейний вечір в драмтеатрі, наукова конференція в держуніверситеті, мітинг біля будинку у Холмі, де народився М. Грушевський і концерт в будинку культури.

7.10.1996. Луцьк.

В педінституті проведено святкування в честь письменника-холмщаків Володимира Островського.

29.12.1996. Луцьк.

Проведено святкування родини Горлицьких „Від роду до роду”.

2.02.1997. Луцьк.

Проведено вечір, присвячений 5-річчю створення хору.

2.03.1997. Луцьк.

Проведений творчий вечір секретаря товариства Лідії Засадко.

Травень 1997. Луцьк.

Волинською кіностудією з участю членів ради товариства створений фільм „Вони тебе навіки не оплачуть” до 50-річчя депортації.

Липень 1997. Луцьк-Більськ-Підляський.

Відбулася поїздка дітей і супроводжуючих їх дорослих в Більськ Підляський на святкування Івана Купала.

Серпень 1997. Луцьк.

В облдержадміністрації відбулася зустріч з Надзвичайним і Повноважним Послом Польщі Єжи Баром, якому в письмовій формі висловлені пропозиції товариства.

19-21.09.1997. Рівне.

Участь науковців і членів товариства Волині у II Світовому Конгресі українців Холмщини і Підляшшя.

Вересень 1997. Луцьк.

Вечір-реквієм „Через трагедію до порозуміння”, присвячений 50-річчю операції „Вісла”.

Вересень 1997. Луцьк.

Волинським телебаченням з участю членів ради товариства створений фільм „Правда і кривда”.

21.11.1997. Луцьк-с. Пісочне Сокальського району, Львівської обл.

Участь делегації Волинського товариства в освяченні ново-збудованої церкви в цьому холмському селі, яке в результаті зміни кордону у 1951 р. потрапило з Польщі до України. Хор товариства взяв участь у проведених Божественній Літургії в новому храмі.

11.01.1998. Луцьк.

Дитячий концерт і вечір у світлиці товариства перед членами товариства і батьками.

16.01.1998. Луцьк.

Відкриття в краєзнавчому музеї виставки „Холмщина – зберегти від забуття”.

Волинському обласному громадсько-культурному товариству „Холмщина” – 10 років

25 листопада 2000 р. в актовому залі Волинського державного університету ім. Лесі Українки відбулось урочисте ювілейне зібрання з нагоди 10-річчя утворення громадсько-культурного товариства „Холмщина” в м. Луцьку.

Присутні в залі холмшаки з хвилюванням чекали відкриття зібрання. На сцені прапор України і яскравий герб Холмщини. *Бистрокрилими птахом, – заявили ведучі зібрання, – летять роки, які принесли на своїх крилах десяту осінь від дня утворення товариства „Холмщина” в Луцьку. З того часу переселенці з Холмщини, Підляшшя відчули себе народом і стали холмшаками, а не просто „забужанами”, як їх називали.*

Та вічним болем стала рідна земля, яку змушені були кинути, і запущені цвинтарі та понищені церкви. І досі чується голос наших предків, їх душі не дають нам спокою, бо не можемо віднайти їх могил на понищених цвинтарях. Простіть нам, рідні, що не можемо упорядкувати Ваші могили.

Хор товариства разом із присутніми в залі виконав молитву *Отче наш*. Хвилиною мовчання присутні вшанували пам'ять холмшан, що за цей час відійшли з життя, а також невинних жертв штучного голодомору, створеного комуністичним режимом, в результаті якого померло біля 10 млн. громадян України. День пам'яті якого в цей день відзначався. Романко Ревуха прочитав вірш батька, покійного першого голови товариства Віктора Ревухи *Коли сурми заграють до бою*.

Із звітом про проведену товариством роботу за десять років виступив заступник голови товариства Іван Засадко. *Холмшаки Волині, – заявив пан Засадко, – наслідуючи львів'ян, створили у себе товариство, метою якого було збереження пам'яті про Холмщину*. За цей час проводились численні вечори-спогади, святкування холмських свят на Волині і на Холмщині, поїздки на Холмщину. Створена виставка в краєзнавчому музеї на тему: „Холмщина – зберегти від забуття”. Зібрана бібліотека книг про Холмщину і про

холмшаків. Створені фільми на Волинському телебаченні. Старанням родини Надії Горлицької повернулася на Волинь Чудотворна Холмська ікона Божої Матері, яка зберігається в музеї „Волинської ікони”, поскільки потребує подальшої реставрації і належної охорони.

Хор товариства співає Надії Горлицькій *Многії літа*, а солістка Алла Опейда виконала пісню *Ти не згасла, Зоре ясна*. Привітати холмшаків з ювілеєм прийшли діти недільної школи, що діє при Свято-Троїцькому соборі під керівництвом Тетяни Толочко, які виконали ряд церковних пісень і прочитали вірші. Зі словами привітання виступили голови товариств „Холмщина” зі Львова і Рівного – Йосип Романюк і Олександр Боровик. Ведучі зачитали телеграму-привітання голови Тернопільського товариства „Холмщина” Євгена Кондролевича.

Артисти Алла Опейда, В'ячеслав Судима, Ярослав Найда виконали ряд пісень на слова поетів-холмшаків. З палким словом виступив голова Брацтва УПА Мелетій Семенюк, який захищав Холмську землю, був координатором на Холмщині. Вражаючим був виступ нашого земляка із Холмщини відомого поета і науковця Тадея Карабовича. З цікавістю присутні прослухали виступи бувшого голови товариства Василя Ворона. Були вітання від Союзу українок і Братства св. Андрія Первозваного. Пані Серафима Симонович вручила товариству *Святе письмо*, яким поповнилась наша бібліотека.

Хор товариства під керівництвом Олександра Головерси виконав ряд холмських пісень. Особливо слід відмітити прекрасне виконання пісень солістками тріо „Віра. Надія і Любов”, які зачарували присутніх. На закінчення хор заспівав *Ми – холмшаки*. Зал стоячи підтримав пісню. З хвилюванням холмшаки розходились по домівках.

Лідія Засадко,
секретар ради

Волинського товариства „Холмщина”

3.02.1998. Луцьк.

Волинським телебаченням створений фільм „Холмщина у долях українців”, де подані спогади холмшаків і показана виставка в музеї.

27.02.1998. Луцьк.

В Краєзнавчому музеї відбулася презентація книги Валентини Борисенко *Холмщина і Підляшшя*.

13.03.1998. Луцьк.

В Краєзнавчому музеї відбулася презентація книги професора Університету Марії Кюри-Склодовської в Люблині Михайла Лесіва *Українські говірки у Польщі*.

11.04.1998. Луцьк.

В Краєзнавчому музеї відбулася презентація книги доктора історичних наук Володимира Сергійчука *Трагедія українців у Польщі*.

19.07.1998. Луцьк – с. Пісочне Сокальського району, Львівської обл.

Святкування празника Турковицької Божої Матері і участь у фестивалі Холмської пісні.

1997-1998. Луцьк.

Розповсюдження серед членів товариства книг про Холмщину і Підляшшя.

6.12.1998. Луцьк.

Конкурс і вечір „Роде наш красний, роде наш прекрасний”, присвячений родині Мельників-Хоменків, які зайняли перше місце по області і призове місце по Україні. Створений фільм про вечір і виставку.

7.03.1999. Луцьк.

В Хрестовоздвиженській церкві відбулась панахида за загиблих 9 березня 1944 р. українців на Грубешівщині.

Березень 1999. Луцьк.

Зустріч членів товариства з археологом, професором Волинського держуніверситету В. Кучінкою, який вивчає археологію українських земель у Польщі.

Листопад 1999. Луцьк-Львів.

Волинське обласне громадсько-культурне товариство „Холмщина” увійшло в об'єднання товариств „Лемківщина”, „Холмщина”, „Надсяння”, „Любачівщина”.

19.02.2000. Луцьк.

Проведений день пам'яті першого голови Товариства Віктора Ревухи.

15.09.2000. Луцьк.

Ікона Холмської Божої Матері, яка з 1996. р. знаходилась в реставрації і частково реставрована, передана в музей „Волинської ікони”

19-21.09.2000. Луцьк-Холм.

III Світовий Конгрес українців Холмщини і Підляшшя.

Іван Засадко,
заступник голови

Волинського обласного громадсько-культурного товариства „Холмщина”

Всеукраїнська громадська організація „Конгрес українців Холмщини і Підляшшя”

Учасники зборів Всеукраїнської організації
„Конгрес українців Холмщини і Підляшшя” з різних областей України
біля пам'ятника М. Грушевському у Києві.

Протокол № 1

Загальних зборів Всеукраїнської громадської організації
„Конгресу українців Холмщини і Підляшшя”

Присутніх на зборах 270 чоловік, з них делегати з правом вирішального голосу 182 чоловіки. Присутні осередків областей України: М. Конюх – Дніпропетровськ, І. Ярошук – Донецька обл., М. Мартиш – Донецька обл., Н. Щипа – Волинська обл., В. Ковальська – Рівненська обл., А. Салюк – Львівська обл., М. Шершова – Запорізька обл., Ю. Макар – Чернівецька обл., І. Левчук – Кримська АР, Й. Гриб – м. Київ, О. Джус – Київська обл., Т. Максимюк – Одеська обл., З. Рижак – Миколаївська обл., Д. Михайлівська – Миколаївська обл., В. Машко – Кіровоградська обл., В. Барилук – Кіровоградська обл., А. Валентюк – м. Севастополь, В. Юрчак – Харківська обл., М. Досін – Івано-Франківська обл., В. Коваленко – Херсонська обл.

Порядок денний:

1. Активізація діяльності Всеукраїнської громадської організації „Конгресу українців Холмщини і Підляшшя”.
2. Затвердження плану роботи конгресу на 1999-2000 роки.
3. Про проведення загальноукраїнських зборів з метою підведення підсумків виконання Ухвали, прийнятої на всеукраїнських зборах 19 вересня 1999 року та реагування органів законодавчої та виконавчої влади.

4. Про всеукраїнську організацію.

З інформацією по всіх питаннях порядку денного виступив голова Конгресу О. Боровик. Після обговорення збори **прийняли рішення:**

1. Активізувати роботу в осередках областей по залученню молодшого покоління.
2. Затвердити план роботи на 1999-2000 роки.
Голосували: за – 182, проти – 0, утримались – 0.
3. Провести загальні всеукраїнські збори Конгресу в м. Рівному – серпень-вересень 2000 року.
Голосували: за – 182, проти – 0, утримались – 0.
4. Підтвердити і ухвалити організаційні рішення загальних зборів від 21.04.1998 року щодо утворення Всеукраїнської громадської організації „Конгресу українців Холмщини і Підляшшя”.
Голосували: за – 182, проти – 0, утримались – 0.

Голова Конгресу О. Боровик
Підписали голови осередків областей.

У 1999 р. була створена нова організаційна структура, що об'єднує переселенців з Холмщини і Підляшшя, які живуть в Україні, – Всеукраїнська громадська організація „Конгрес українців Холмщини і Підляшшя”. Ініціатором створення організації був Олександр Боровик з Рівного.

Загальні збори організації відбулися 18 вересня 1999 р. у Києві. Наступного дня, 19 вересня, проведено там також Всеукраїнські збори „Конгресу українців Холмщини і Підляшшя”. 18 вересня 1999 р. увечері у Володимирському соборі Києва відслужено панахиду за жертви Холмщини 1943-1947 рр. Протоколи зборів друкуємо поруч. (ух)

Протокол № 2

м. Київ

19 вересня 1999 р.

Слід наголосити, що 12 вересня 1917 року в м. Києві в будинку вчителя відбувся перший з'їзд Холмшаків, на якому був присутнім і виступав, холмшак, перший президент України Михайло Грушевський.

Через 82 роки, 19 вересня 1999 року в будинку вчителя відбулись всеукраїнські збори „Конгресу українців Холмщини і Підляшшя”. Збори відкрив і виголосив вступне слово голова всеукраїнської організації Олександр Боровик. На зборах було присутніх 420 чоловік з України. Були делегати: з Львівської, Івано-Франківської, Волинської, Чернівецької, Рівненської, Київської, м. Києва, Харківської, Кіровоградської, Запорізької, Донецької, Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської, Кримської АР, м. Севастополя.

На зборах виступили секретар профільного комітету Верховної Ради з питань прав людини і міжнародних відносин В. М. Гуцул, заступник голови державного комітету з питань національних меншин та міграцій В. П. Трошинський, доктор історичних наук, професор Національного університету ім. Т. Г. Шевченка В. І. Сергійчук, доктор історичних наук, професор Чернівецького університету Ю. І. Макар, доктор історичних наук, професор Національного університету ім. Т. Г. Шевченка Р. П. Радишевський, доктор історичних наук В. К. Борисенко, кандидат історичних наук Г. В. Бухало, представники делегацій.

Збори привернули увагу громадськості України, органів виконавчої та законодавчої влади до трагічної сторінки в історії українського народу, а саме депортації українців з Холмщини, Надсяння, Підляшшя, Лемківщини. Наголошувалось, що неодноразові звернення до органів влади не дали позитивних результатів. Ставились вимоги щодо термінового вирішення назрілих проблем, які були відображені в документах зборів.

Збори прийняли рішення:

1. Прийняти текст Ухвали зборів.
Голосували: за – 420 чол., проти – 0, утрим. – 0.
2. Прийняли текст Звернення зборів до Верховної Ради України та до Президента України.
Голосували: за – 420 чол., проти – 0, утрим. – 0.
3. Голові Всеукраїнської організації Олександру Боровику подати і зареєструвати вказані документи у відповідних інстанціях Верховної Ради та адміністрації Президента.
Голосували: за – 420 чол., проти – 0, утрим. – 0.

Після зборів делегати областей України поклали квіти до пам'ятників М. Грушевському та Т. Шевченку.

Голова зборів О. Боровик

ЛИСТИ ХОЛМЩАКІВ З УКРАЇНИ

На звернення, яке було опубліковане в газетах областей України, стосовно утворення Всеукраїнської організації „Конгресу українців Холмщини і Підляшшя”, відгукнулось багато людей. Надійшло більше 200 листів з таких областей: Івано-Франківської, Чернівецької, Львівської, Волинської, Рівненської, Київської, Житомирської, Харківської, Чернігівської, Полтавської, Кіровоградської, Дніпропетровської, Запорізької, Донецької, Одеської, Миколаївської, Кримської А. Р.

Тішить те, що більшість листів надходить від молодого покоління холмщаків. Утворено 28 осередків в 16 областях України. Керівниками осередків стали люди молодого покоління. Прочитавши листи, можна зробити такий висновок: від листів старшого покоління віє ностальгією за тим життям, яке було на Холмщині, відчувається туга за рідним краєм, печаль по замордованих рідних і безумовно питання відшкодувань; від листів молодого покоління – велика зацікавленість, жадоба знань про край, де проживали їх батьки, і готовність взяти на себе спадкоємність своїх батьків. Ось кілька листів:

1-й лист – с. Новосвітлівки Миколаївської обл., Михайлівська Дарія Миколаївна: *Всі члени нашого осередку дуже вам вдячні, будемо надіятися на позитивне рішення наших питань. Ми по вашій рекомендації створили осередок.*

2-й лист – с. Моковіївка Донецької обл., Прус Степан Адамович: *Я був присмодно здивований і радий, прочитавши в нашій обласній газеті про створення цього важливого земляцтва, і з радістю відгукуюсь. Я 29 років пропрацював вибійником в шахтах Моковіївки. Зараз являюсь членом літературного об'єднання, друкуюсь в газетах, пишу вірші.*

3-й лист – с. Погорелово Миколаївської обл., Огородник Юлія Станіславівна: *Да будет благословен сегодняшний день, подаривший мне эту важную новость. Давно мечтала найти хотя бы дальних родственников в Польше, а ваше объявление в „Южной Правде” подарило мне ещё и надежду.*

4-й лист – голова сільради Новосвітлівської Миколаївської обл. Матвієнко: *На території нашої сільради проживає більше трьох десятків сімей, всі вони залишили землю, протягом цього періоду вони не получили ніякої компенсації, що їм сказати?*

5-й лист – с. Шеполівці Івано-Франківської обл., Досін Марія Романівна: *Дуже дякуємо за інформацію, яку ви нам даєте.*

6-й лист – м. Краматорськ Донецької обл., Ярошук Іван Іванович: *Я був виселений в Одеську область, де працював в колгоспі. 3-го лютого був арештований органами КДБ як ворог народа, разом зі мною судили 26 хлопців наших земляків. 3-х з них розстріляли, а нам дали по 15-20 років.*

7-й лист – Кіровоградська обл. м. Олександрія, Барилук Володимир: *Дякую за те, що створюєте всеукраїнське земляцтво. Дуже хочеться побачити свій рідний край, а паспорта нема.*

8-й лист – Кіровоградська обл. м. Світловодськ, Машко В., історик: *На жаль, тут про Холмщину нічого не знають, дякую за кореспонденцію. Членів сім'ї 14 чоловік, з них 8 молодих. Я патріот свого краю, люблю Холмщину і буду робити все для встановлення історичної правди.*

9-й лист – Кривий Ріг, Дніпропетровської обл., Конюх Микола: *Давно мріяв дожити до того часу, коли ми об'єднаємось і може чого доб'ємось.*

10-й лист – Харківська обл. Краснокутський р-н, Юрчак Василь Йосипович: *З газети „Слобідський край” дізнався про створення Всеукраїнського об'єднання „Холмщина”. Вважаю це зробити вкрай необхідно для встановлення історичної справедливості.*

11-й лист – Одеса, Максим'юк Тарас: *Дякую за розуміння, за те, що ви взяли на себе такий важкий, але почесний тягар.*

12-й лист – Донецька обл. Володарський р-н, Мартин Михайло Андрійович: *З великою увагою ми читали ваш лист, переконались, що є люди, які за нас заботяться. Виношу вам велику подяку. Люди питають, коли нам заплатять поляки за наше добро, залишене там. Хто стучить, тому відкривають. Хай допоможе нам Бог.*

13-й лист – Чернігівська обл. м. Ігня, Баранович Микола Павлович: *На землях, з яких нас вигнали покояться, прахи моєї мами, діда і баби. Якщо буде спрощений перетин кордону, мрію побувати на рідних землях, вклонитись могилам рідних. Прошу зарахувати членом Всеукраїнської громади. Дуже вдячний вам за підняття цього питання.*

14-й лист – Дніпропетровськ, Трегуб Петро: *Декілька разів перечитував вашу замітку в газеті. Можу собі уявити, яку тяжку ношу ви взяли собі на свої плечі. Щиро дякую за роботу, яку ви робите для наших вигнаних людей. Я ходив по інстанціях, щоб добитись статусу учасника війни, але мені відмовили. Сказали, що це треба робити через Польщу, після чого я потрапив в лікарню, одначе я громадянин України.*

15-й лист – Сімферополь, Лужнецька Ярослава Миколаївна: *В газеті „Кримська Світлиця” прочитала вашу замітку. Я так була схвильована цією звісткою, що цілий день з моїх очей лились сльози, яких не могла стримати. Так хочеться побувати на землі, де пройшло моє дитинство, поклонитися святим місцям. Все залишили...*

16-й лист – Крим, Роздільненський р-н, Возняк Софія Іванівна: *Ще до цього часу нас тут ображають бандерівцями, петлюрівцями, а я їм відповідаю, що цим горджуся. Ми зібралися і пішли в райсобез і сказали, що татарам дають пільги як депортованим, а нам не дають. Чому? Відповідь: вас привезли з Польщі на свою Україну, чого вам ще треба?*

17-й лист – Краснодарський Край, Геленджикський р-н, с. Проскоївна: *Пишуть вам діти переселених: Шкобод Катерина, Петро, Валентина, Микола 1955 р., 1957 р., 1968 р. народження. Батьки нам розповідали скільки вони намучились, чи можна хоч татові зробити якісь пільги?*

18-й лист – Сімферополь, Зайчик Анна Миколаївна: *Ви почали таку потрібну нам справу. Наші батьки до кінця своїх днів тужили за своєю батьківщиною, ми, діти, хочемо стати членами товариства.*

19-й лист – м. Миколаїв, Самойленко Ольга Дмитрівна: *Вчора було свято Незалежності України, а в мене подвійне свято, бо прочитала вашу замітку в газеті „Южна Правда”. Щиро вам дякую. Була б дуже щаслива, якби вільно поїхала на свою землю, помолилась в цій церкві, де мене хрестили.*

20-й лист – Миколаївська обл. Жовтневий р-н, Горєцький Василь: *Я сидів 10 років за розповсюдження книжок про голод. Дайте відповідь, чи ми отримаємо колись за землю.*

21-й лист – м. Олександрія, Звенигородська сільрада, Молохова Стефанія Іванівна: *Здивувало мене і потішило, що через стільки років знайшлася людина, яка порушує давно наболілі питання. Нам говорили, що получим землю, а нічого не дали.*

22-й лист – Чернігів, Забосіна Марія Степанівна: *Наших дітей так багато, мабуть багато-багато тисяч, тільки нема такої організації, яка б нас об'єднала і допомогла добитись своїх прав. Якщо ви зумієте зрушити це діло з мертвої точки, то не одна тисяча людей буде вам вдячна.*

Якщо тут, в західних областях України, чогось бояться і соромляться свого походження, то що казати про південно-східні області. Для них це повідомлення в газетах було, як сон, як марево.

В усіх листах червоною ниткою проходить ВИСНОВОК:

1. Побачити рідний край, вклонитись святиням і могилам, помолитись.

2. Встановити історичну правду про нашу гірку долю.

3. Одержати відшкодувати за землю.

4. Ностальгія старшого покоління.

5. Бажання поповнити свої знання про ці землі, звідки ідуть їх корені, бо молодим батьки боялись багато розповідати.

І знову впливає питання – статус депортованих, який відкриває дорогу до: історичної правди, відшкодувань, спрощеного перетину кордону. Чому не вимагаємо у Польщі і не змушуємо до цього наш уряд. Великий борг перед нами.

Всеукраїнська організація „Конгрес українців Холмщини і Підляшшя”

ЛУЦЬК

Зустріч із Лідією Коломиєць-Власюк

У Волинському товаристві „Холмщина” відбулася хвилююча зустріч українців-холмщан із Лідією Коломиєць-Власюк – своєю землячкою, автором книжки *Ангел-хранитель*, колишньою мешканкою села Ласкова на Грубешівщині, дотла спаленого польською партизанкою 10 березня 1944 року. Під час цієї антиукраїнської акції тут було замордовано 266 українців, переважно дітей та стариків. Лідія врятувалася випадково. На її очах загинули батьки, сестра та брат. Разом з ласківчанами був жорстоко скатований їх священник отець Лев Коробчук.

Присутні широко подякували гості з Англії за правдиву книжку, побажали Л. Коломиєць-Власюк та її рідні добра і щастя. Хор товариства на чолі з його керівником О. Головерсою подарував своїй землячці віночок чудово виконаних пісень рідного краю.

М. Онуфрійчук

Новий голова Волинського Товариства „Холмщина”

11 грудня 2000 р. відбулось розширене засідання ради Волинського обласного громадсько-культурного товариства „Холмщина”, ревізійної комісії та активістів товариства, на якому розглянуто усну заяву Богдана Самохваленка про звільнення його від обов’язків голови Товариства. Новим головою Волинського товариства „Холмщина” обраний Микола Онуфрійчук.

Л. Засядко

Львівська садиба Михайла Грушевського з холмською експозицією

Після довгих заходів, 22 серпня 2000 р., офіційно відкрито у Львові Державний меморіальний музей Михайла Грушевського. Знаходиться він у колишній садибі цього видатного українського історика, який прожив у Львові кільканадцять років. Для відтворення інтер’єру епохи М. Грушевського використано архівні матеріали та спогади сучасників. Фонд музею нараховує зараз 13 тисяч одиниць, це – архівні матеріали, листи вченого, фотографії, видання творів М. Грушевського, предмети побуту, особисті речі родини Грушевських.

У колекції музею знайшлися також експонати (також етнографічні) пов’язані з Холмщиною. Адже М. Грушевський народився 1866 р. саме у Холмі і все своє життя пам’ятав про цей регіон. Помітну допомогу для укомплектування Холмської експозиції музею подало Львівське товариство „Холмщина”, очолене Йосипом Романюком. (ух)

Б. КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ

Шість років здолбунівської „Холмщини”

Влітку 2000 р. виповнилося шість років з часу заснування Здолбунівського осередку товариства „Холмщина”. Його члени беруть активну участь у роботі товариства, підтримують міцний зв’язок з Рівненською обласною організацією.

Представники Здолбунівщини були учасниками Другого Світового Конгресу українців Холмщини і Підляшшя у Рівному та Всеукраїнських зборів Конгресу в Києві 1999 року. 7 грудня 1999 р. виселенці з Холмщини, що проживають у Здолбуніві та навколишніх селах, мали виняткову можливість вітати шановного Гостя – єпископа люблінського і холмського Авеля, який у цей день відправив у місцевому храмі Божественну Літургію разом з архієпископом рівненським і острозьким Варфоломієм на честь пам’яті святої великомучениці Катерини.

Здолбунівський осередок товариства „Холмщина” зараз нараховує близько 200 членів. На жаль, люди не владні

над часом і холмщаків, які безпосередньо пережили трагедію депортації з рідної землі, поступово стає менше і менше. Тому вирішено було активізувати роботу по залученню до товариства молодшого покоління – дітей та внуків виселенців, а також створити юнацький осередок „Молода Холмщина”.

Серед планів діяльності осередку є також збір, систематизація і, по можливості, доведення до широкого загалу (через місцеву пресу) різнопланових спогадів холмщаків – від побуту, етнографії до розповідей про страхиття 1944-1947 рр. на землях Холмщини і Підляшшя. Адже не має майбутнього той народ, який забуває минуле. Це повинні пам’ятати і українці Холмщини, передаючи пам’ять роду з покоління в покоління.

Володимир Бушук,

голова Здолбунівського осередку Всеукраїнської організації „Конгрес українців Холмщини і Підляшшя”

Рівненська „Холмщина”

Рівненська ветеранська організація „Холмщина” налічує близько 5 тисяч членів, згідно поданих заяв. Організація складається з трьох осередків: Північного, Центрального, Південно-західного і восьми осередків в районах області. При товаристві утворено секцію молодшого покоління, це діти тих, хто був переселений.

Товариство займається культурно-просвітницькою роботою. Цікаво проходять вечори: „Колядки Холмщини і Волині”, „Великодні дзвони Холмщини”. При товаристві створено музей історії Холмщини. За скляними вітринами розміщено документи, починаючи від Княжої доби до сучасності. Гармонійно вписались у композицію і речі, подаровані музею холмщакими, які через 50 років берегли їх як святині.

Г. П. Пушинська
член Ради Рівненського товариства „Холмщина”

Віднайдена найбільша святиня Холмщини

Закінчується стара епоха, тихо помирає, щоб дати життя новому. Ми живемо в сутінках другого тисячоліття. Мудрі казали: сутінки – щілина між світами. Саме в такий час відбуваються чудеса, всі людські якості і властивості проявляються надто чітко, тіні різкішають настільки, що іноді стають реальністю.

Подію, яка відбулась на Волині у Луцьку, важко оцінити розумом, а душа переповнена почуттями, яким ще важко вкластися у розмірений ритм слів і фраз. Провінційні мешканці при звичаєні до споглядання чужих успіхів, чужих дій. Ми ж стали не просто свідками, а й учасниками надзвичайної події.

15 вересня 2000 року в приміщенні Волинської обласної держадміністрації Волинському державному краєзнавчому музею було передано оригінал ікони Холмської Богоматері. Віднині ця християнська святиня є власністю української держави і, згідно договору про передачу, довічно зберігатиметься в Луцьку, в музеї Волинської ікони.

Керівництво Волинської обласної державної адміністрації в особі її Голови Бориса Клімчука та його заступника – Петра Онищука, на відміну від деяких так званих патріотів, з належним розумінням поставились до питання передачі ікони державі. Прийнято рішення виділити окрему кімнату в Музеї Волинської ікони, де зберігатиметься ця святиня усього українського народу, оберег українців Холмщини.

Холмська Чудотворна ікона Богородиці є однією з найвідоміших і найшановніших у православному світі. Вона має славу і водночас трагічну історію, що тісно переплелась з історією українського народу.

За переказами ікона була написана св. Євангелістом Лукою. Одні джерела подають, що до Києва з Царгорода її привезла царівна Анна, як посаг, коли стала дружиною князя Володимира Великого, інші – що самим рівноапостольним князем після його хрещення. У 1001 р. ікона, нібито, потрапила до збудованого у Холмі кн. Володимиром Богородичного собору.

В дійсності ж, про заснування Холма князем Данилом Галицьким, йдеться в літописі під 1223 роком. Уже пізніше король Данило Галицький привіз із Києва ікони Спасителя і Богородиці *іже сму даде сестра Феодора із монастиря (Київського)*. Ймовірно, у літописі йдеться саме про цю ікону, яку саме тоді стали називати Холмською. У той час, Холм був столицею Галицько-Волинського князівства і поява тут святині, пов'язаної з іменем Володимира Великого, мала символізувати відродження державності України-Руси.

Іконі приписувалась особлива благодать і чудотворна сила. Вважалося, що заступництвом Пресвятої Богородиці Холм був врятований від нашествия орд Батия у 1240 р. Лише під час воєнних дій 1261 р. татарам вдалось зруйнувати православний собор і пограбувати ікону від риз, кинувши її на поталу в руїнах храму. Лише через 100 років ікону було знайдено і з пошаною внесено до відбудованого храму. 1596-го року ікона перейшла католикам.

У 1651 р. польський король Ян-Казимир взяв ікону в похід проти козаків. Тоді він отримав перемогу під

ГРИГОРІЙ КУПРІЯНОВИЧ

Холмська ікона Пресвятої Богородиці у Музеї Волинської ікони декілька днів після передання Надією Горлицькою, вересень 2000 р.

Берестечком, яку звісно, було приписано чудодійній силі Богородиці Холмської, після чого забрав святиню до Варшави. 1652 р. ікона повертається до Холма. Коли почалась нова війна з козаками, Ян-Казимир привіз Чудотворну ікону до свого табору під Жванець, проте зазнавши поразки, повернувши Холму.

У 1765 р. ікона була ко-

ронована двома золотими коронами, присланими Римським Папою і у такому вигляді існувала до початку Першої світової війни. Тоді її було вивезено до Москви, а звідти, у 1918 р., до Києва, у Флорівський монастир.

У 20-30-х рр. ікона зберігалась у Києві, у родині холмшаків. Наталя Полонська-Василенко, у одному з листів до митрополита Іларіона (Івана Огієнка), пише про умови, в яких знаходилась ікона. Згадує вона і про трус, вчинений „чекістами” на квартирі в одного з холмшаків, під час якого було вилучено з ікони срібні ризи.

Далі історію чудотворного образу можна простежити за свідченнями пані Надії Горлицької, дочки митрофорного протоієрея Гавриїла Коробчука, який служив у кафедральному Соборі Холма на Даниловій Горі разом зі славетним владикою Іларіоном. Понад 50 років, багато чим ризикуючи, берегла вона ікону Холмської Богородиці.

У 1944 році образ привезли до Холма з Києва жінки, які розповідали, що мусили переховувати його там у великій таємниці, розібравши на три окремі дошки і переносити, як дрова. В цей час владикою Холмської єпархії був митрополит Іларіон (Огієнко). Саме він прийняв ікону у свою домашню церкву на Даниловій горі. Проте не судилося образу на довгий час залишитися в місті, у яке привіз його король Данило. Розпочалась акція виселення холмшаків з батьківщини. У 1945 році ікону було привезено до Луцька членами церковної громади, які переїжджаючи на Волинь, рятували церковне майно свого Храму. У листопаді 1996 р. ікону передано на реставрацію Анатолію Квасюку – завідувачому реставраційної майстерні при Музеї Волинської ікони в Луцьку.

На реставрацію ікона потрапила у повністю записаному стані зі значними відшаруваннями від основи паво-

локи та живопису. Зафіксовано значні втрати авторського шару живопису, як порівняно недавні, так і ті, що зустрічаємо в описах XIX ст. Значні пошкодження зустрічаємо на місцях стику дощок, оскільки їх неодноразово роз'єднували. Є й численні сліди механічних ушкоджень, які наносились, коли здирали ризи.

Реставратор, сам один, впродовж кількох років, на власні кошти та кошти зібрані громадою холмщиків, повертає ікону до життя. Очищено 630 тисяч квадратних міліметрів поверхні ікони, вкритих шаром шпаклівки на олійній основі, яка зцементувалась з авторським шаром темперного живопису. Зайве нашарування треба було знімати під мікроскопом міліметр за міліметром, бо жодний розчинник не брав цього покриття. До всього, авторський шар живопису відшарувався від поверхні основи і його потрібно було кріпити назад по крихті.

Чудотворна ікона Богородиці Холмської писана на кипарисових дошках, має неглибокий ковчег. На іконі зображено Богородицю (т. зв. Дексіократиса), яка на правій руці тримає Христа-Немовля з піднятою у благословляючому жесті правою рукою, та сувоєм у лівій руці. Богородиця представлена у півпостаті, обернена у три чверті вправо, з головою злегка нахиленою у бік Христа. Колірна гама стримана, темних відтінків. Лики Богородиці та Христа виписані темною вохрою, мафорій темно червоного кольору, гіматій Христа світлої вохри з золотим асистом. Тло ікони вкрите позолотою, без риткування орнаментом. На лівій руці Богородиці збереглися золоті прикраси у вигляді двох поручів та пластини круглої форми типу колтів. На зап'ясті правої руки кріпиться один прямокутний поруч. Ці прикраси виконані технікою перегородчатої емалі періоду Візантії та Київської Русі IX-XII ст.: на прямокутних пластинах геометризований рослинний орнамент, на круглій пластині – орнамент у вигляді літери „Г” з двома пташками під перекладами літери. Емаль синя, біла, червона, зелена.

Першим, хто описав Чудотворний образ Божої матері Холмської був єпископ унійної єпархії в Холмі Яків Суша у своїй праці *Фенікс відроджений або старовинний образ Холмської Діви і Матері Пренайсвятішої, що славою чудесних справ своїх відродився* (1684 р.). Ось як описує Яків Суша образ Холмської Богородиці: *Той клейнод, або образ Діви Пренайсвятішої без сумніву є мальований на дереві кипарисовому... Малювання того образу є майстерним і величності повне. Обличчя Діви Марії в скромності величне, а у величі страшисть і у цьому є якась насолода: у серце людське *occultis stimulis* [таємним поштовхом] проникаюча і до набожності спонукаюча. Вишукано продовгувата, вся почорнена, але у своїй потемнілості ошатна, на правій руці ікони тої Діва Благословенна, Спасіння своє і наше, Ісуса немовлятко тримає: оком своїм Материнським до ока його синівського і Божого, *per rectam lineam* [прямо], з дивовижною симетрією звернена: і якби жива, дивиться не лише у божественне око Свого Сина, але й у божественне серце Свого Сина; але також і кожного, хто на неї дивиться, вражає своїми очима голубиці... Мати і Діва Пренайсвятіша по пояс намальована і повністю сина свого Ісуса, у темно-червону сукню верхню, якби золотом прошиту, і нижню темно-блакитну вдягненого, на пра-*

виці своїй, як вже казав, тримає, сама теж у сукню темно-червоного кольору а нижню темно-блакитного кольору вдягнена.

Маємо і досить точну копію ікони, гравюру по міді виконану в XVII ст. відомим українським художником Олександром Тарасовичем. У нижній частині є латинський напис: *Viniti Dei cum Homine unika Mater Vinitorum Thaumaturga Chelmensis. Tartarorum et Cosakorum ad Beresteckum gloriosa ac memoranda profligatrix. – Бога воз'єданого з людиною єдина Матір, Холмська, Уніатів Богородиця. Татар і Козаків під Берестечком.*

Художник-реставратор Анатолій Квасюк під час реставрації ікони.

течком повна шани і гідна пам'яті переможця. Цей підпис є свідченням тої ролі, яку відіграла ікона в битві під Берестечком.

Існує й чимало більш пізніх списків цієї ікони. Проте оригінал довший час, як вважалося, був навіки втрачений для людства. Та сталося диво. На межі тисячоліть знову з'явилась Чудотворна ікона Божої Матері Холмської.

Дивовижною є доля ікони Холмської Богородиці. Над святиною постійно нависала небезпека загибелі, проте вона чудом залишалась живою. Сто років під руїнами зруйнованого татарями храму, понад 50 років переховування від радянських атеїстів. І ось вона знову разом з нами, з українським народом, який відроджує свою державність.

Сила і могутність держави залежить не лише від матеріального виробництва, а й від стану в ній національної культури. І коли державі повертаються такі шедеври мистецтва, то є усі підстави вважати, що Україні судилося існувати вічно.

Анатолій Силук,
директор

Волинського краєзнавчого музею

Олена Романюк,

художник-реставратор

Волинського краєзнавчого музею

Оксана Ременяка

мистецтвознавець,

викладач Волинського державного
університету ім. Лесі Українки

„Холмський Вісник“

— мостом духовного єднання дітей Холмської землі

Шановний пане Редакторе „Холмського Вісника“!

Львівська громада холмшаків висловлює Вам і всім співробітникам редакції вдячність за вихід у світ такого важливого і потрібного для нас видання як „Холмський Вісник“. Вже перші номери засвідчили, що цей часопис стане добрим порадиником тим, хто цікавиться і досліджує історію Холмщини і Підляшшя, а також буде популярним серед широкого кола читачів.

Через півстоліття розлуки з рідним краєм „Холмський Вісник“ лине до своїх братів і сестер, розкинутих по цілому світу, з вісточками про призабуте історичне минуле і сьогодення нашого краю, про холмшаків, що становлять у Польщі українську національну меншину. Зокрема заслуговують позитивної оцінки матеріали про релігійне і культурне життя української православної громадськості. Маємо можливість дізнатися, як у складних умовах, з великими труднощами відновлюються наші храми, українські православні традиції, свята і обряди у різних куточках Холмщини і Підляшшя.

Якщо збільшиться кількість і розшириться тематика матеріалів у „Віснику“ від суспільно-культурних товариств „Холмщина“, які діють у місцях контактового проживання холмшаків в Україні, то без перебільшення можна сказати, що „Холмський Вісник“ стане своєрідним мостом духовного єднання дітей Холмської землі.

Заслугує схвалення і всілякої підтримки, нове серійне видання, присвячене історії Холмщини „Холмський архів“, ініціатором якого є група українських науковців Люблина і який підтримував православний єпископ Люблинський і Холмський Авець.

Сподіваємося, що у цих виданнях, по можливості, будуть публікуватися матеріали про важливі історичні події та видатних діячів Холмщини таких як: Володимир Островський, Семен Любарський, брати Антон і Павло Васильчуки, Микола Ваврисевич, Іван Пастернак та інших, які доклали багато зусиль для розвитку української освіти і культури на Холмщині у 20-30-ті роки ХХ століття.

Тож бажаємо Вам, пане Купріянович, і редакційному колективу подальших творчих успіхів у Вашій справді подвижницькій діяльності в ім'я утвердження історичної правди та збереження пам'яті про наш рідний край Холмщину.

Рада Львівського обласного суспільно-культурного товариства „Холмщина“

Моє село Жолобок

(...) В нашій селі [Жолобок – ред.] була чотирикласова школа повшхна, яка старалася зробити з „Русінув“ чистих „Полякув“. Мені пригадується такий момент. Наш православний священик Середа два рази на тиждень викладав одну годину релігії по-українськи. Одного разу учителя Федіція Фулінська осталася в класі, входить отець і замість привітати нас як раніше, цим разом сказав „Нех бендє похвалюни Єзус Христус“. Учні всі встали і нічого не відповіли. З задньої лавки учителя кричала „Чему не одповядає“. Отак ми, діти, опинилися між молотом а кувалдом.

В нашій селі в 1930 році жолобенці організували кооперативу „Господар“, яка належала до Р[евізіяного] С[оюзу] У[країнських] К[ооператив] у Львові. Кооператва була в нашій хаті і батько мій був крамарем. До кооперативи приходила українська література. Під час свята, а також вечорами, приходили чоловіки до нас. Один хтось читав угорсь, а решта слухала. Потім була дискусія на цю тему. Це була ненавч просвіта. Я залюбки слухав, бо не мів читати по-українськи. Мій батько написав друковану українську абетку під польським абетцалом і таким способом я навчився читати. Не пригадую точно дати, коли поляки перебрали нашу кооперативу від РСУК і прилучили до Зв'язку Спудзельного і Заробково-Господарного в Варшаві. Від тоді до кооперативи приходила польська література. Напис змінено на „Господаж“ і так крок за кроком польщили нашу Холмщину.

У 1937 році наша школа поїхала на „вищечке“ до Холма (...), а рік пізніше польські „християни“ руйнували наші храми. З приходом німців до нас в селі повстал Рідна Школа. Учителі були вихідці з-за Буга, які учили по-українськи. Мені з трудом вдалося вступити до української школи на короткий час, заки я опанував писану абетку, бо друковану я знав. (...)

Микола Ворон, Калгарі, Канада

Що я пережила, чула, бачила...

Христос Воскрес!

Пересилаю Вам спогад про підземелля Собору в Холмі. Все написане, це є те, що я пережила, чула, бачила. Безумовно, я не можу сказати, хто були ті відважні, що спустилися вперше у підземелля, хто порядкував розбиті домовини і тлінні останки, чи було зроблено науковий запис. Багато про це все чула від протопр[євітера] о. І. Левчука (якого я називала дідуном, бо це брат моєї бабуні, Катерини, з дому Левчук). Ходячи до гімназії, я жила в той час у дідуна на помешканні. Назагал, ця справа підземелля трималася тихо, без розголосу. Причина – і місцеві поляки, і німці-влада, яких ставлення до нас, українців, могло мінятися із дня на день. Якщо я за чимсь жалію, то те чому я не була старшою тоді, от хоч би у 20-ті.

Надіюся, що послужать мені сила і час, і я таки писатиму більше про моє перебування на Холмщині, особливо у Холмі. Наприклад, прогульки гімназистів до с. Білявина, до Столпа, які переносили мої думки у княжу добу. Про дідуна Серафима і батька напишу по Великодні. (...)

Катерина Василів-Сидоренко, Торонто, Канада

Я сама тепер живу в Австралії

З приємністю довідалась, що (...) виходить журнал „Холмський Вісник“. Мене це дуже зацікавило, бо сама походжу з міста Томашева Люблинського. Мені відомі всі переживання, які дознала Холмщина. Я походжу сама зі свідомої родини Радавських, які були знані зі своєї праці на ниві церковній і світській. Я сама тепер живу в Австралії зі своєю родиною. Ніколи мені не сходить думка про ці пережиття, які зазнала моя родина 24 березня 1944 року: 20 людей було замордованих, між тим моя родина була зарубана. Рубачте, що я Вам це пишу. Тут нема холмшаків, до яких можна вилити свій біль.

Пане Докторе! Як я можу дістати Ваш журнал? (...) Ще одне запитання. Чи вам прийшлося зустріти таке прізвище: Тимчук Марія або Теодор, Александер? Це були холмські патріоти. (...)

Антоніна Завада, Австралія

В Канаді жило чимало осіб з родинними коріннями на Холмщині

(...) В Канаді жило чимало осіб з родинними коріннями на Холмщині, але за 50 років після повоєнного поселення їх стало чимраз менше. Вже давно між нами немає таких колишніх церковних діячів, як митрополити Іларіон (Огієнко) і Андрей (Метюк) та інших холмшаків їхньої генерації, в тому числі моїх батьків, які родилися і виростили на Холмщині. Тепер і людям моєї генерації, родженим в 1920-тих і 30-тих роках, які ще добре пам'ятають Холмщину, стукнула 70-ка. Таких є кілька родин, як от, наприклад, п. Ліда Шульгин, донька покійного прот. Григорія Метюка, пізнього Митрополита Андрея, яка в 1940-их роках також виростала на Холмській Гірці. Відомі мені кілька інших у Торонто, це люди також поперх 70-ти років, але треба мати на увазі, що майже всі від 1944-го року Холма не бачили. Молодша генерація, роджена на еміграції, ніякого сентиментального зв'язку вже не відчуває. Це факт життя, його не змінимо. (...)

Хоч я родився в Кременці на Волині, мої покійні тато і мама з Холмщини (біля Грубешова). Мій дід по матері, архипресвітер Іван Левчук, ціле своє життя служив на Холмщині, а я ще малим хлопцем в 1930-тих перебував у нього в Потуржніні. Восени 1939-го ми переїхали до Холма, якраз коли о. І. Левчук був призначений настоятелем Холмського Собору і Адміністратором Православної Церкви Холмщини і Підляшшя. Ми жили на Гірці, я прислужував дідові в Соборі і був свідком висвячення проф. Івана Огієнка як єпископа у Холмі. Тоді дійсно закипіло українське громадське і церковне життя, в якому ми, як гімназисти, також брали активну участь. Одним із виявів цього життя була багатостороння культурно-освітня діяльність Українського Допомогового Комітету (УДК), під проводом кап.-лейт. Л. С. Шрамченка. (...)

На жаль, воєнні події поклали всьому кінець. З початком липня 1944 р. мене вислали до Австрії, а кінець війни в травні 1945 р. застав мене біля Мюнхену в Баварії. Там чудом вдалося злучитися з батьками і родиною. Коли літом 1944-го багато осіб з Холмської церковної ієрархії також подалися на Захід, то мій дід, о. І. Левчук залишився із своєю паствою в Холмі і пережив трагедію ліквідації православного Собору та інших церков, а пізніше і насильне виселення всього українського населення. Він помер 1947-го і похований на Холмському цвинтарі. Від закінчення війни я був у Холмі два рази, бачив ситуацію на власні очі, говорив з деякими людьми. Справді не легка дійсність.

До Канади я емігрував 1949 року, потім прибули і батьки, і ми поселилися у Монреалі, потім в Оттаві. Я за фахом економіст, працював довгі десятиліття в Канадському Міністерстві Закордонних Справ і Міжнародної Торгівлі, об'їздив цілий світ, між іншим чотири роки жив на дипломатичному відрядженні в Японії, три роки в Канадській дипломатичній місії в Женеві. (...) тепер на пенсії і завдяки Інтернету можу докладно слідити за розвитком подій. (...)

Микола Світуха, Канада

Прагнемо того соборного православного слова з рідних джерел

Христос посеред нас! є і буде!

(...) В радості великих свят – свята рівноапостольного Володимира, хрестителя Русі, а ще більше у передчасі празників Почаївської чудотворної ікони Божої Матері та прп. Мойсея Угрина пишемо ми Вам сего листа. (...) те, що п. Василій Федорович Кметь (...) дав нам Вашу газету – то теж неабияка радість – бо ми, яко чистих потоків води прагнемо того соборного православного слова з рідних джерел.

У випуску нашої нової газети № 4 на сторінці 4 угорі у матеріалі „ДО ОГЛЯДУ ПРАВОСЛАВНОЇ ПРЕСИ“ ми написали для нашої молоді про „Холмський вісник“. Дуже сподіваємося, що потроху зможемо тримати співпрацю між нашими виданнями – оперативного подання інформації, цікавих статей та молодіжних досліджень. (...)

Ми зараз готовимоса до Міжнародного молодіжного семінару „Заповідь одна – любити“ (6-12.09.2000 в Ужгороді). Будемо раді скоординуватися між православними родинами на Холмщині та тут, в Україні. (...)

Се буде актуально особливо з огляду на те, що така складна ситуація із тотальним поросійщенням православних видань в Україні. Можливо можемо згодом провести спільні поїздки для молодих юнаків та дівчат від Вас по Києву, Львову... Спільно започаткувати почергове читання Псалтирі силами нашої молоді. Такі паломництва, як це, що готується 5.08.2000 до Почаєва, можемо організувати до Холмської чи до Турковської ікони (...).

Чекаємо ваших листів, а найбільше – святих ваших молитв (...).

Ваш грішний Тарасій

Всеукраїнське православне молодіжне братство в ім'я усіх святих, Львів

ХОЛМСЬКА БІБЛІОГРАФІЯ (4)

Продовжуємо бібліографію публікацій про Холмщину, які з'явилися у 1997-2000 рр. Праці подані за таким же принципом, як і попередньо – за алфавітним порядком, а там, де з назви праці не виникає її відношення до Холмщини, – поміщено коротке обговорення. Дуже просимо всіх читачів інформувати нас про видання, які торкаються Холмщини. Багато з них з'являється в малотиражних та труднодоступних виданнях, тому для їх оприлюднення просимо повідомляти нас про їх існування.

Збори Всеукраїнської громадської організації «Конгрес українців Холмщини і Підляшшя». / Редактор О. Боровик. - Рівне 2000. - 63 с.

Горлицька (Коробчук) Надія. Спогади про Холмську чудотворну ікону. // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Науковий збірник. - Випуск 7. / Відповідальний за випуск Анатолій Силук. - Луцьк 2000. - С. 18-19.

Спогад людини, яка переховувала ікону.

Горний Михайло. Українці Холмщини і Підляшшя. Видатніші особи ХХ століття. - Львів 1997. - 664 с.

Біографічний довідник, містить понад 160 біограмів холмшаків і підляшуків ХХ ст. Включає так особи, які діяли на рідних землях у першій половині століття, як і холмшаків-переселенців на Україні.

Квасюк Анатолій, Романюк Олена. Холмська чудотворна ікона Божої Матері. Повернення з небуття. // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Науковий збірник. - Випуск 7. / Відповідальний за випуск Анатолій Силук. - Луцьк 2000. - С. 14-18. Короткий нарис історії ікони та опис її сучасного стану і процесу реставрації, автори якого – реставратори котрі з нею працюють.

Колянчук Олександр. Українська військова еміграція у Польщі (1920-1939). - Львів 2000. - 278 с.

Монографія затримує також питання петлюрівців, котрі поселилися на Холмщині.

Купріянович Григорій. Український національний рух на Холмщині та Південному Підляшші в 1920-ті роки. // „Україна. Культурна спадщина, національна свідомість, державність”. - 2000. - Випуск 7 (Збірник на пошану професора Юрія Сливки). - С. 357-361.

Пожертви на фонд „Холмського Вісника”

Чергові жертви на фонд „Холмського Вісника” вплатили: Михайло Гасюк (Познань) - 100 зл.; о. Богдан Гладьо (Гамільтон, Канада) - 20 канад. доларів; Ніна Дацюк (Люблин) - 50 зл.; Клавдія Жила-Стефанюк (Джексон, США) - 50 америк. доларів; Олександр Колянчук (Перемишль) - 200 зл.; Петро Кравчук (Щецин) - 50 зл.; Павло Кременський (Гданськ) - 100 зл.; Анатолій Лич (Згожець) - 100 зл.; Євген Максим'юк (Ольштин) - 50 зл.; Юрій Махомета (Тишівці) - 100 зл.; Анна Назарович (Торонто, Канада) - 20 канад. доларів; Микола Новосад (Перемишль) - 100 зл.; Мирослав Новосад (Щецин) - 50 зл.; Зенон Павлинський (Перемишль) - 50 зл.; Олександр Попко (Ольштин) - 80 зл.; Володимир Шиманек (Перемишль) - 50 зл.; Микола Сивіцький (Варшава) - 100 зл.; Ярослав Сидор (Перемишль) - 50 зл.; Антін Стець (Гурово Лавецьке) - 50 зл.; Ярослав Стех (Торонто, Канада) - 100 канад. доларів; Йосип Тиханович (Білгораї) - 20 зл.; Товариство „Холмщина” у Луцьку - 37 гр.; Товариство „Холмщина” у Львові - 350 гр. (у цьому: Володимир Гаврилюк 50 грн., Василь Грицик 10 грн., Леонід Квітковський 50 грн., Володимир Кот 10 грн., Аркадій Король 20 грн., Петро Кравченко 10 грн., Олексій Літковець 50 грн., Георгій Максимович 50 грн., Василь Мельничук 10 грн., Петро Мельничук 10 грн., Володимир Пікорський 50 грн., Тамара Сторож-Луцюк 10 грн., Володимир Якубич 10 грн., Василь Янушевський 10 грн.); Товариство „Холмщина” у Рівному - 100 зл.; Йосиф Туркот (Шведт, Німеччина) - 150 зл.; Раїса Філіповська (Тишівці) - 50 зл.; Володимир Чарноцький (Вроцлав) - 40 зл.

За всі пожертви щиро дякуємо!

ХОЛМСЬКИЙ ВІСНИК

Головний редактор: Григорій Купріянович.

Співпрацівники: Андрій Артем'юк, Роман Висоцький, Єлизавета Дарморост, Наталія Киц, Олександр Колянчук, о. Іван Лукашук, Микола Новосад.

Представник редакції в Канаді: Анна Назарович (Торонто).

Представник редакції в Україні: Йосип Романюк (Львів).

Мовна коректа текстів: Любомир Пушак.

Технічне оформлення: Григорій Купріянович.

Не всі погляди висловлені на сторінках часопису є поглядами редакції. Не замовлених матеріалів редакція не повертає.

Адреса для зв'язку:

Grzegorz Kuprianowicz, Al. Racławickie 33/62, 20-049 Lublin.

E-mail: cholmskyj-visnyk@poczta.wp.pl

Банківський рахунок редакції:

Wschodni Bank Cukrownictwa S. A. I Oddział w Lublinie
nr 14601181-27016-510293-01

Towarzystwo Opieki nad Grobami Żołnierzy Ukraińskich w Lublinie
(з позначенням: Cholmskyj Wisnyk).

Онуфрійчук Микола. Солоня грудка Холмської землі. Повість. - Луцьк 2000. - 154 с.

Документалізована повість холмшака родом з села Путновичі про долю холмшаків у ХХ ст.

Онуфрійчук Микола. Холмська ікона Божої Матері в переказах і легендах. // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Науковий збірник. - Випуск 7. / Відповідальний за випуск Анатолій Силук. - Луцьк 2000. - С. 21.

Ременяк Оксана. Історія Холмської ікони Божої Матері. // Пам'ятки сакрального мистецтва Волині на межі тисячоліть. Науковий збірник. - Випуск 7. / Відповідальний за випуск Анатолій Силук. - Луцьк 2000. - С. 19-20.

Савчук Олег. Чужі серед своїх. Доля депортованих українців Холмщини. // Депортації українців та поляків: кінець 1939 – початок 50-х років (до 50-річчя операції „Вісла”). / Упорядник Юрій Сливка. - Львів 1998. - С. 82-84.

Про становище холмшаків виселених у 1944-1946 рр. до УРСР.

Cimek Henry. Sel-Rob na Lubelszczyźnie (1926-1932). // „Echa Przeszłości”. - 2000. - T. I. - S. 145-158.

Dederko Mirosław Marek. Sawin i jego region (przewodnik). - Czułczyce-Chelm 2000. - 176 s.

Популярний аматорський путівник по гміні (волоті) Савин, містить згадки про сліди української культури.

Kister Anna Grażyna. Meldunki sytuacyjne Komendy Okręgu Lublin AK maj-lipiec 1944. - Lublin 1998. - 103 s. // Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Źródła i monografie. - 164. Рапори торкаються також території Холмщини, у цьому польсько-українських стосунків.

Kuprianowicz Grzegorz. Policja Państwowa województwa lubelskiego wobec kwestii ukraińskiej w latach 1919-1926. // Prawo i przemoc. Z badań nad organami porządku publicznego w dobie najnowszej / Pod red. T. Radzika. - Lublin 2000. - S. 177-207. // „Res Historica”. - Z. 11.

Pohl Dieter. Rola dystryktu lubelskiego w „ostatecznym rozwiązaniu kwestii żydowskiej”. // „Zeszyty Majdanka”. - Tom XVIII (1997). - S. 7-25.

Стаття німецького автора присвячена ролі люблінського дистрикту (до складу якого входила також Холмщина) у здійсненні Голокосту в роки Другої світової війни.

Підготував Г. Купріянович

З великим жалем повідомляємо,
що 23 серпня 2000 р. в Холмі
на вічний спочинок відійшла

бл. пам. Ніна Наумюк

(з дому Дарморост)

Народилася в селі Вілька Тарнівська Холмського повіту. У рідному селі прожила лише шість років. В липні 1947 р. виселена в рамках акції „Вісла” до Ольштинського воєводства. Мешкала в селі Свенти Гай Пасленського повіту.

Після чотирнадцятилітнього проживання на виселенні повернулася на рідну Холмську землю. Разом з чоловіком Володимиром брала активну участь у церковному житті холмської парафії св. Івана Богослова. Утримувала також зв'язок з рідним селом. Опікувалася могилами односельчан холмшаків, які спочивають на холмському цвинтарі. Організувала в Холмі пункт навчання української мови і була постійним читачем „Нашого Слова” та „Холмського Вісника”. Разом з чоловіком і дітьми прожила щасливі дні.

Хочемо подякувати всім, хто допоміг бл. пам. Ніні в тому, щоб тяжкі дні перебування в лікарні стали легшими.

Вічна їй пам'ять.

Муж та діти